

01 02-50-19
26-05-2011
[Signature]

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

Broj: 02-05-359-1/10

Tuzla, 23.05.2011. godine

PRIMLJENO:	216.05.2011		
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01	02-50-19	457	11

✉ **PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE**

- **PREDSTAVNIČKI DOM**
- **DOM NARODA**

Poštovani,

U skladu sa članom 4.10. Zakona o prijenosu, regulatoru i operateru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) dostavljamo vam Izvještaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2010. godini.

S poštovanjem,

[Signature]
Mirsad SALKIĆ
predsjedavajući Komisije

BOSNA I HERCEGOVINA

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

IZVJEŠTAJ O RADU

**DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2010. GODINI**

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2010. GODINI**

Tuzla, decembar 2010. godine

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	5
3.1	Pravila DERK-a.....	5
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK.....	6
3.3	Postupci izdavanja licenci	11
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata.....	12
3.5	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema	12
3.6	Postupci odobrenja tarifa	15
3.7	Tržište električne energije	18
3.8	Zaštita kupaca.....	23
3.9	Ostale aktivnosti	24
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	26
4.1	Energetska zajednica	26
4.2	Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA.....	33
4.3	Mediterranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG.....	35
4.4	Međunarodna mreža energetskih regulatora – IERN	36
4.5	Novi propisi Evropske unije o internom energetskom tržištu.....	38
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ	40
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2011. GODINI	42
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine	44
B:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	45
C:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine	46

1. UVOD

Ključni izazovi energetskeg sektora Bosne i Hercegovine, prije svega u pogledu primjene tzv. Trećeg paketa energetske legislative, nagoviješteni su u *Izveštaju o radu DERK-a u 2009. godini* a potom i u *Izveštaju o energetskom sektoru BiH za 2009. godinu*. I zaista, izvještajna godina je potvrdila potpunu izvjesnost da će najbrži mogući proces prijenosa novog evropskog pravnog nasljeđa o internom energetskom tržištu, u zakonodavstvo zemalja Energetske zajednice čija je BiH članica, imati punu podršku najviših organa ove zajednice.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i snabdijevanjem kupaca električne energije u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Pred BiH su i prilagođavanja specifičnostima regionalnog i evropskog ciljnog modela veleprodajnog tržišta. Tri regulatorne komisije u BiH, u saradnji sa učesnicima na tržištu uključujući ministarstva, pripremile su dokument *Prepreke, preduvjeti i rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH* koji bi Vijeće ministara BiH i vlade entiteta, kao nosioce energetske politike, trebalo da suoči sa identificiranim preduvjetima i preprekama sa rješenjima za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije BiH. Od Vijeća ministara BiH i vlada entiteta se, naime, očekuje da čim prije regulatorima daju smjernice i podršku u vezi pristupa otvaranju tržišta. Jer, kraj prijelaznog perioda (*1. januar 2012. godine*) do kada kupci koji nisu u kategoriji domaćinstava mogu birati status tarifnog ili kvalificiranog kupca se ubrzano približava.

Elektroenergetski sistem BiH je radio stabilno tokom cijele 2010. godine i sa pokazateljima u veličinama novih historijskih maksimuma. Ostvarena je najveća proizvodnja električne energije od 16.068 GWh od čega u hidroelektranama 7.946 GWh, termoelektranama 7.869 GWh, te malim i industrijskim elektranama 253 GWh. Rekordna je bila i ukupna potrošnja električne energije u BiH od 12.266 GWh, 5,8% veća od prošlogodišnje.

Dobra povezanost elektroenergetskog sistema BiH sa susjednim omogućila je rekordan izvoz u 2010. godini (4.898 GWh), uobičajeno najveći prema Crnoj Gori i Hrvatskoj, povećani broj prekograničnih trgovačkih transakcija i registrirani tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH od 2.751 GWh, što je povećanje od 29,6% u odnosu na 2009. godinu. Uvoz električne energije iznosio je 1.056 GWh, od čega je Aluminij d.d. Mostar ostvario 82,9% kroz uvoz za vlastite potrebe.

U maloprodajnom segmentu nije bilo promjena. Nedovršen proces prestrukturiranja elektroprivrednih kompanija unutar kojih se odvijaju djelatnost proizvodnje i snabdijevanja i dalje omogućava njihovu dominantnu poziciju na tržištu električne energije. Samo dva kupca su nabavljala dio potrebne energije na tržištu: Aluminij d.d. Mostar koji je nabavio 876 GWh na tržištu (48,6% od ukupne potrošnje) i BSI d.o.o. Jajce 192,48 GWh (84,4% od ukupne potrošnje). Dakle, na ovaj način je

nabavljeno 1.068,48 GWh što čini 10,03% ukupno preuzete energije od strane krajnjih kupaca u BiH. Na žalost, BSI Jajce je već obznanio svoju odluku o povlačenju sa tržišta i ponovnom izboru statusa tarifnog kupca u narednoj godini.

Poslovni rezultati kompanija u elektroenergetskom sektoru su u cjelini pozitivni (na nivou oko 50 mil. KM), mada znatno slabiji od najboljih postignutih u 2009. godini. Posebno dobre finansijske rezultate ostvarili su Elektroprijenos BiH i Elektroprivreda HZHB, dok su neke kompanije, u uvjetima niskih veleprodajnih cijena i povećanih troškova poslovanja, zabilježile gubitke.

Ono što ne ohrabruje je činjenica da je i pored brojnih ranijih upozorenja i pokretanih mjera DERK-a elektroenergetski sistem još jedne godine djelovao bez potrebnog obima pomoćnih usluga zbog čega su ponovljena značajnija odstupanja prema evropskoj konekciji i reakcije koordinatora bloka.

Dvije vitalne institucije elektroenergetskog sistema BiH već niz godina posluju stabilno. Ovogodišnji prihodi Nezavisnog operatora sistema u BiH pokrit će sve troškove i rashode a ukupan prihod Elektroprijenosa BiH premašit će 150 miliona KM, a bruto dobit reda 25 miliona KM osigurat će joj sami vrh među sličnim kompanijama u užem i u širem okruženju. Nema opravdanja, međutim, višegodišnjoj nesaglasnosti oko ulaganja sada već značajno akumuliranih sredstava u razvoj prijenosne mreže i uzdržanosti u stvaranju uvjeta za priključenje novih objekata na prijenosnu mrežu. A još uvijek je na čekanju provedba i onih zaključaka oko kojih je ranije postignut dogovor između predstavnika akcionara.

Nakon upotpunjavanja potrebne pravne regulative o električnoj energiji u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine stvorene su pretpostavke da DERK počne koristiti regulatorna ovlaštenja za licenciranje Javnog preduzeća Komunalno Brčko za obavljanje djelatnosti distribucije i snabdijevanja električnom energijom na području distrikta i utvrđivanje privremenih tarifnih stavova za kupce električne energije.

Dragocjeno iskustvo stečeno u 2010. godini tokom pripreme *Izveštaja o energetskom sektoru BiH*, prvi puta zajedničkim radom i korištenjem podataka svih nadležnih regulatornih i državnih tijela iz energetskog sektora, i prema modelu koji koriste zemlje EU, povećat će dalje kvalitet i pouzdanost statističkih podataka o energiji kao osnovu za donošenje potrebnih odluka na raznim nivoima.

Revizijski izvještaj prikazivanja stanja sredstava, kapitala, finansijskih rezultata, transakcija i poslovnih događaja za još jednu poslovnu godinu potvrđuje da to DERK čini objektivno i istinito, sa razlozima da takav kontinuitet nadležna radna tijela i oba doma Parlamentarne skupštine BiH, kao i do sada, s odobravanjem uoče i javno istaknu.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa drugim mandatom od 5 godina (od 30. decembra 2009. do 29. decembra 2014. godine) i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. septembra 2007. do 24. septembra 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- mr. Vladimir Dokić, sa mandatom od 4 godine (od 1. jula 2003. do 30. juna 2007. godine).

Uočljivo je da je 30. juna 2007. godine istekao četverogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske Vladimiru Dokiću koji do izbora novog člana Komisije u Parlamentarnoj skupštini BiH obavlja ovu funkciju u skladu sa odlukom Vlade Republike Srpske.¹

Od izbora prvog predsjedavajućeg Komisije mr. Vladimira Dokića (predsjedavao od 1. jula 2003. do 30. juna 2004. godine), članovi Komisije se na ravnopravnoj osnovi rotiraju na ovoj funkciji svake godine. Mirsad Salkić aktuelni je predsjedavajući Komisije do 30. juna 2011. godine.

Rad DERK-a organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

DERK korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja se stječu na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inostranstvu, kao i učenjem na daljinu (*distance e-learning*). Posebno se koriste obrazovni programi Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR). Vrijednu podršku u ovom smislu pruža Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), kroz

¹ U vrijeme izrade ovog izvještaja postupak izbora novog člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Nakon što je prijedlog Vlade potvrdila Narodna skupština Republike Srpske, nominacija je dostavljena Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje je krajem septembra 2010. godine predložilo imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2009. godini, razmatran je na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

- *na 77. sjednici Predstavničkog doma održanoj 12. maja 2010. godine*
- *i na 47. sjednici Doma naroda održanoj 24. juna 2010. godine.*

projekat Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (REAP), u okviru kojeg su 2010. godine organizirani Seminar o rezervnom i difoltnom snabdjevaču i ugovorima i Seminar o dijagramima opterećenja.

DERK će i dalje ljudske potencijale razvijati kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuju do sada stečena profesionalna znanja i iskustva iz regulatorne prakse, koje osoblje sa uznapredovanim informatičkim, komunikacijskim i prezentacijskim vještinama sve uspješnije izlaže i na regionalnim međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji.

U posmatranom periodu nastavljena je nabavka neophodne tehničke opreme potrebne za efikasan rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2010. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 12 redovnih sjednica, 25 internih sastanaka i organizirala 8 javnih rasprava, od čega su dvije imale formalni karakter.

U izvještajnom periodu Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovaj izvještaj predstavlja najznačajnije od njih koji su, u pravilu, usvajani kroz procese javnih rasprava.

Otvorenost uvidu javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti temeljna je orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

3.1 Pravila DERK-a

Postupak izmjene Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge

Metodologija za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge, usvojena u junu 2005. godine, omogućava da se na pravednoj osnovi odrede cijene za usluge korištenja prirodnog monopola i istovremeno osiguraju reguliranim kompanijama prihodi, koji su im potrebni za normalan rad.

Uzimajući u obzir evropsku regulativu i praksu u oblasti tarifiranja usluga koje pružaju nacionalni operatori prijenosnog sistema, DERK je procijenio da su se stekli uvjeti za promjenu koncepta tarifiranja ovih usluga u skladu sa odredbama koje propisuje Uredba 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine, o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, te regulativa 774/2010 o zajedničkom regulatornom pristupu kod tarifiranja prijenosa električne energije. U cilju potpunog usklađivanja svojih akata koji reguliraju ovu materiju sa navedenim odredbama, DERK je na sjednici održanoj 1. decembra 2010. godine utvrdio *Nacrt odluke o izmjenama i dopunama Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge.*

Nakon što se u narednoj godini završi započeti postupak kreacije i valorizacije predloženih rješenja i prikupljenih komentara, očekuje se da Odluka o izmjenama tarifne metodologije bude i usvojena.

Donošenje Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku (na prijenosnu mrežu)

Pravilnik o priključku (“Službeni glasnik BiH”, broj 95/08) propisuje proceduru za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prijenosnu mrežu naponskog nivoa 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na srednjenaponski nivo 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenos, kao i za postojeće objekte u slučaju povećanja instalirane snage, dogradnje ili rekonstrukcije objekta.

U toku primjene ovog pravilnika uočena je proceduralna prepreka korisnika elektroenergetskih objekata na području Federacije BiH da u postupku priključenja objekta na prijenosnu mrežu, Elektroprijenosu BiH dostave i potrebnu urbanističku saglasnost za izgradnju objekta. Korisnici nisu uspijevali ishoditi potrebnu saglasnost jer su prema zvaničnom stavu nadležnog federalnog ministarstva, uz zahtjev za pribavljanje urbanističke saglasnosti za izgradnju elektroenergetskih objekata bili obavezni priložiti i uvjete za priključak na prijenosnu mrežu izdate od Elektroprijenosa BiH. Ovakvom se interpretacijom pribavljanje jednog dokumenta uvjetovalo pribavljanjem drugog i obratno, zbog čega se procedura za priključenje objekta na prijenosnu infrastrukturu komplicirala na štetu korisnika.

Iz ovih je razloga krajem juna 2010. godine DERK proveo javnu raspravu a zatim u septembru iste godine usvojio *Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku* kojim je nastalu situaciju kompromisno razriješio uvođenjem ‘*Načelne saglasnosti za priključenje*’ na prijenosnu mrežu u funkciji izdavanja urbanističke saglasnosti (kojom se odobrava izgradnja i koja se izdaje po relevantnim zakonima o građenju). Zahtjev za izdavanje Načelne saglasnosti mogu podnijeti i investitor i organ nadležan za izdavanje urbanističke saglasnosti sa važenjem do godinu dana i mogućnošću produžetka za još jednu godinu. Izmjene Pravilnika o priključku su objavljene u “Službenom glasniku BiH” broj 79/10 i stupile su na snagu 5. oktobra 2010. godine.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Prekogranični prijenosni vodovi predstavljaju infrastrukturu koja omogućava slobodno odvijanje međunarodne trgovine električne energije. Zagušenje na ovim vodovima smanjuje mogućnost slobodne trgovine te je potrebno primjeniti pravila za upravljanje zagušenjima odnosno pravila koja će na

nediskriminatoran, transparentan i tržišno orijentiran način izvršiti alokaciju raspoloživih kapaciteta.

Eksplcitne aukcije koriste se za alokaciju prijenosnih kapaciteta na gotovo svim granicama evropskih država, što je u skladu sa Uredbom 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Nezavisni operator sistema u BiH je sačinio i dostavio DERK-u na odobrenje *Prijedlog pravila za dodjeljivanje prava za korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta* koja su bazirana na tržišnim principima i obavljaju se putem eksplicitnih aukcija u kojima se nadmeću vlasnici licence za međunarodnu trgovinu, čime se maksimizira tržišna vrijednost prijenosnih kapaciteta.

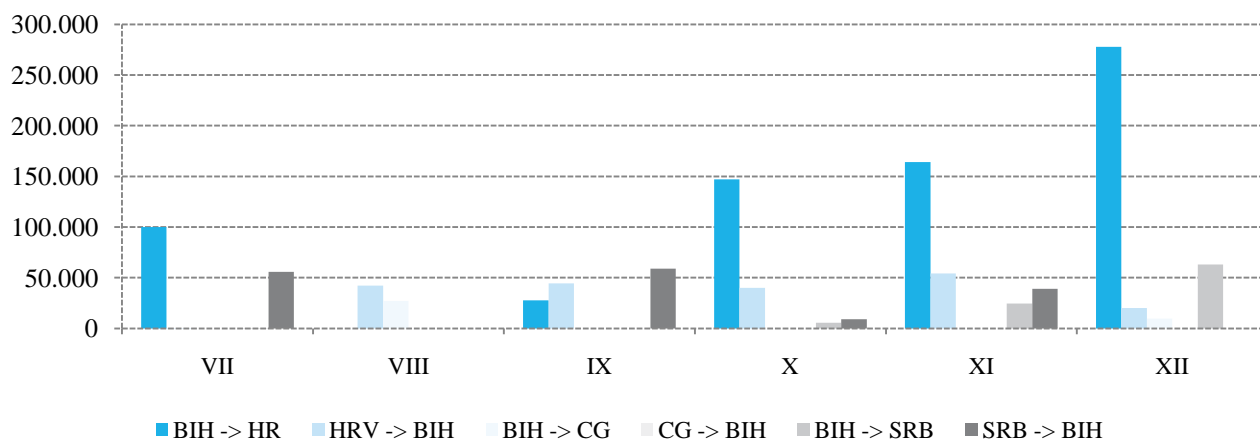
Odlukom Državne regulatorne komisije za električnu energiju od 24. marta 2010. godine, odobren je za primjenu *Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, čime su eksplicitne aukcije kao tržišni metod alokacije prijenosnih kapaciteta, u primjeni na gotovo svim granicama evropskih država, prihvaćene i na granicama BiH.

Od 1. juna 2010. godine NOS BiH je počeo da obavlja aukcije prekograničnih prijenosnih kapaciteta u skladu sa navedenim pravilnikom. Na slici 1 dat je pregled ostvarenih prihoda po osnovu mjesečnih i dnevnih aukcija po granicama i smjerovima, a na slici 2 po mjesecima. Ukupan prihod po ovom osnovu u 2010. godini iznosi 1.219.485 KM.

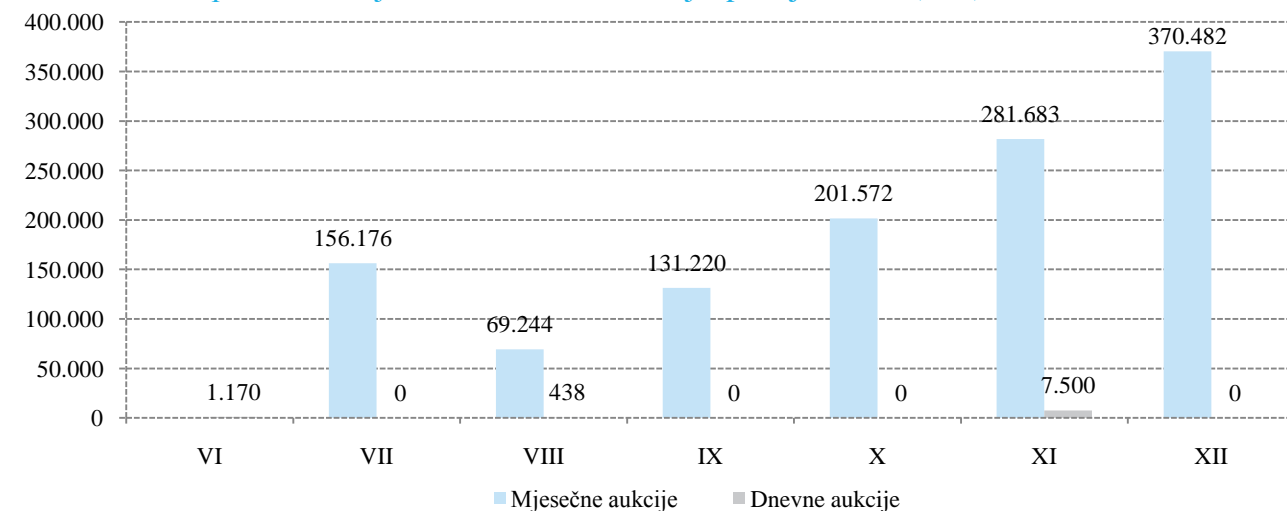
Do donošenja novih pravila primjenjivana su ranije odobrena *Privremena pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta*.

U skladu sa ovim Privremenim pravilima DERK je tokom 2010. godine, donosio zaključke o raspodjeli sredstava po osnovu naknada za nekorisćenje dodijeljenih prekograničnih prijenosnih

Slika 1. Prihod po osnovu aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

Slika 2. Prihod po osnovu mjesečnih i dnevnih aukcija, po mjesecima (KM)

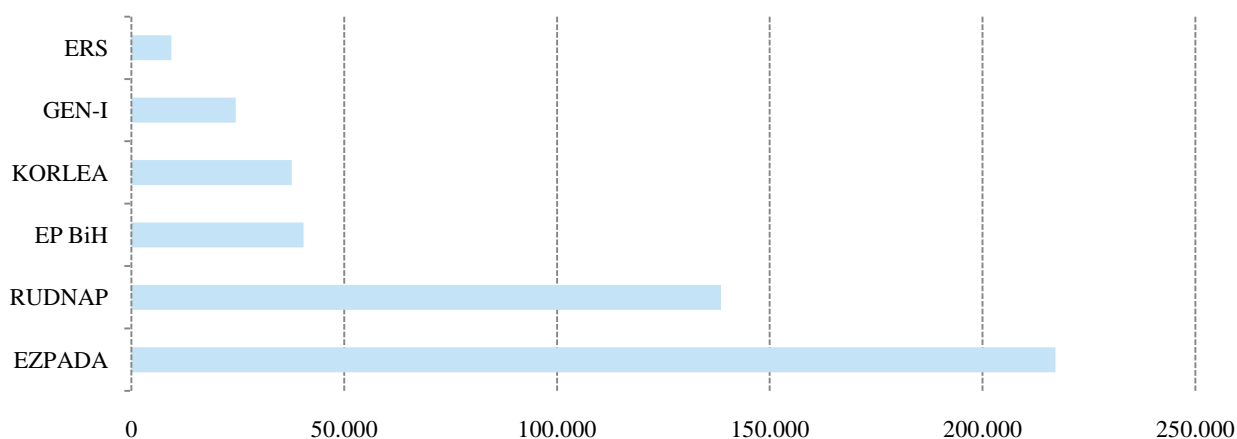

kapaciteta kojima je korisnike sredstava obavezivao da ova sredstva ulažu u razvoj i izgradnju prekograničnih prijenosnih kapaciteta BiH prema susjednim zemljama. Po ovom osnovu Elektroprijenos BiH prikupio je iznos od 467.745 KM. Na slici 3 dat je pregled uplaćenih sredstava po subjektima koji nisu koristili prekogranične prijenosne kapacitete u skladu sa izvršenim dodjelama.

Dakle, ukupan prihod ostvaren po pravilima o korištenju prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2010. godinu iznosio je 1.687.229 KM.

NOS BiH je u skladu sa Pravilima 6. decembra 2010. godine organizirao godišnju aukciju za 2011. godinu. Ukupan prihod po osnovu godišnje dodjele kapaciteta za 2011. godinu iznosi 4.789.300 KM. Korisnik svih prihoda po osnovu aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta je Elektroprijenos BiH.

Slika 3. Pregled uplaćenih sredstava, po subjektima (KM)

Indikativni plan razvoja proizvodnje za period 2011. – 2020. godina

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnji period. Cilj plana je da informira sadašnje i buduće korisnike o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan koristi se i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji obuhvaća i problematiku novih prekograničnih vodova i izrađuje se također svake godine pokrivajući period od deset godina.

Koristeći iskustvo u pripremi prethodna četiri indikativna plana, NOS BiH je za izradu Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period od 2011. do 2020. godine osigurao kvalitetne ulazne podatke, kojim se plan ne samo vremenski pomjerio za jednu godinu, već i ažurirao i poboljšao. Prethodno obavljena javna rasprava o Indikativnom planu potvrdila je slaganje sa datim prognozama potrošnje, novim proizvodnim kapacitetima i bilansima snaga i energije na prijenosnoj mreži. Odobravajući Plan DERK je još jednom konstatirao presudan utjecaj proaktivnog angažmana svih subjekata planiranja, te osiguranja kvalitetnih podataka za upotrebljivost ove vrste planova.

Donošenje Odluke o odobravanju Indikativnog plana, pratili su odgovarajući zaključci kojim je NOS BiH obavezan da naredni indikativni plan upotpuni sa svim elementima koje predviđa Mrežni kodeks. Zaključci posebno insistiraju na praćenju potrošnje po različitim kategorijama kupaca u BiH, također u skladu sa Mrežnim kodeksom, i pored toga što su pojedini statistički standardi tek u fazi uvođenja. Nadalje, NOS BiH je dužan što prije odrediti regulacione mogućnosti elektro-energetskog sistema u BiH tj. maksimalne mogućnosti za priključenje novih proizvodnih objekata koji koriste neupravljive izvore energije. Do iznalaženja preciznijih ograničenja može se koristiti veća sigurnosna margina.

Izmjene Mrežnog kodeksa

NOS BiH pokrenuo je postupak izmjena i dopuna *Mrežnog kodeksa*, koji se, između ostalog, odnosi na usklađivanje dinamike izrade Indikativnog plana razvoja proizvodnje i Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže. Na ovaj način NOS BiH i Elektroprijenos BiH bi imali dovoljno vremena za pripremu ovih planova u istoj godini, i mogli bi ih dostaviti DERK-u na odobravanje do kraja tekuće godine. Očekuje se da prijedlog izmjena i dopuna Mrežnog kodeksa obuhvati dio koji obrađuje uvjete za priključak. Također, Mrežnom kodeksu će biti dodan dio koji uvažava specifičnosti rada vjetroelektrana (tehnički zahtjevi za priključak vjetroelektrana, regulacija

aktivne snage i frekvencijski odziv, regulacija napona i kompenzacija reaktivne snage itd.). Pored toga, planiraju se i određene izmjene Mrežnog kodeksa u dijelovima koji se odnose na kodeks mjerenja, kodeks operativnog planiranja, te operativnu saradnju i izvještavanje. Završetak aktivnosti na izmjenama Mrežnog kodeksa očekuje se u prvoj polovini 2011. godine.

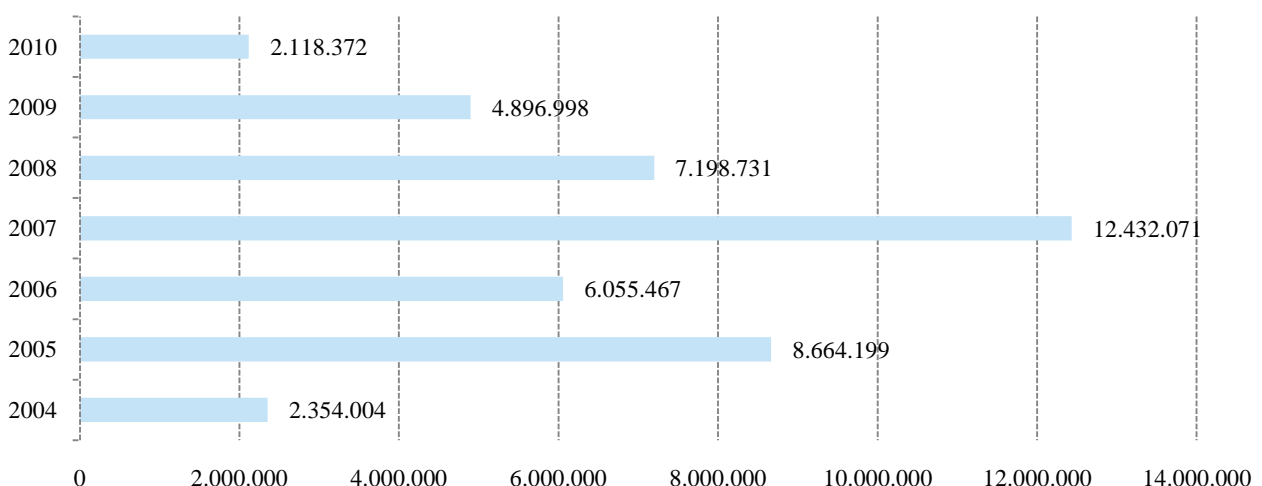
Saglasnost NOS-u BiH za učešće u ITC mehanizmu

Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam – *Inter TSO Compensation*) predstavlja način nadoknade troškova na nacionalnoj prijenosnoj mreži nastalih zbog tokova električne energije usljed prekogranične trgovine. Na ovaj način kreira se važna platforma za omogućavanje trgovine električnom energijom u regiji jugoistočne Evrope, kao i između regija i Evropske unije.

ITC mehanizam se primjenjuje od 2002. godine u zapadnoj Evropi, a u jugoistočnoj Evropi od 2004. godine, uz ranije korišteni naziv CBT mehanizam (Mehanizam prekogranične trgovine). U junu 2007. godine, ostvareno je planirano ujedinjenje ITC mehanizama SETSO i ETSO zemalja, odnosno ITC fondova i po prvi put se u jedinstvenom ITC mehanizmu našlo 29 evropskih zemalja. Kompleksnu proceduru obračuna i usklađivanja podataka o tokovima električne energije tokom 2009. i 2010. godine mjesečno su obavljali Swissgrid, Švicarska i Amprion, Njemačka u funkciji administratora podataka.

Odobrenje primjene samog mehanizma, što prije svega uključuje primjenu Uredbe 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, u nadležnosti je regulatora. Državna regulatorna komisija za

Slika 4. Prihod po osnovu ITC mehanizma, po godinama (KM)

električnu energiju dala je svoju saglasnost Nezavisnom operatoru sistema u BiH za prihvatanje i potpisivanje ITC sporazuma za 2010. godinu. NOS BiH ima obavezu da redovno izvještava DERK i Elektroprijenos BiH o svim aktuelnim temama, planiranim aktivnostima i ostvarenim mjesečnim energetske i finansijskim rezultatima u primjeni Sporazuma.

Zbog svoje prirodne pozicije tranzitne zemlje u regiji i Evropi, te stepena izgrađenosti prijenosne mreže, Bosna i Hercegovina, po osnovu primjene ITC mehanizma ostvaruje prihod (slika 4). Napominje se da se fakturiranje vrši sa višemjesečnim zakašnjenjem zbog kompleksnosti obračuna, te da je na slici prikazan nekompletan prihod za 2010. godinu, koji se odnosi na prvih deset mjeseci.

3.3 Postupci izdavanja licenci

U toku 2010. godine, u više provedenih postupaka, uglavnom zbog isteka roka prethodno izdatih *privremenih* licenci obnovljene su, odnosno izdate su *nove* licence sa periodom važenja od 5 godina, u djelatnosti međunarodne trgovine za:

- GEN-I d.o.o. Sarajevo (novembar 2010),
- “Interenergo” d.o.o. Sarajevo (novembar 2010).

Osim navedenih, tokom godine proveden je i postupak izdavanja privremene licence za HSE BH d.o.o. Sarajevo (decembar 2010), sa periodom važenja od dvije godine, subjektu koji se prvi put pojavljuje na tržištu kao međunarodni trgovac električnom energijom.

U toku je postupak na obradi zahtjeva za izdavanje privremene licence za međunarodnu trgovinu po zahtjevu “LTS” d.o.o. Banja Luka. Također, u februaru 2010. godine završen je postupak i obrada zahtjeva za promjenu naziva i adrese već licenciranog subjekta - Atel BH d.o.o. Sarajevo u ALPIQ Energija BH d.o.o. Sarajevo, dok je u decembru 2010. godine slično učinjeno i sa “RE Energija” d.o.o. Sarajevo koji je promijenio naziv u “Repower Adria” d.o.o. Sarajevo pod istim uvjetima iz licence.

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, registrirani su i JP “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” d.d. Mostar, JP “Elektroprivreda Bosne i Hercegovine” d.d. – Sarajevo, MH “Elektroprivreda Republike Srpske” Matično preduzeće, a.d. Trebinje, “Energy Financing Team” d.o.o. Trebinje, EZPADA d.o.o. Čapljina, “KORLEA” d.o.o. Mostar, “Rudnap” d.o.o. Banja Luka, te “ALUMINIJ” d.d. Mostar i “B.S.I.” d.o.o. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe).

Na kraju 2010. godine istekao je period važenja privremene licence čiji je vlasnik bio "ČEZ BiH" d.o.o. Sarajevo. Ovaj subjekt nije podnio zahtjev za izdavanje licence za naredni period.

Podsjeća se da su među licenciranim subjektima i "Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini" Sarajevo i "Elektroprijenos Bosne i Hercegovine" a.d. Banja Luka, kojima su 2007. godine dodijeljene licence za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema, odnosno prijenosa električne energije.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tokom godine DERK prati usklađenost djelovanja licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH i Elektroprijenos BiH. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose licencirani subjekti kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju neposredan uvid u njihove dokumente i aktivnosti kao i izvođenje kompleksnijih analiza rada i finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

I ove godine su konstatirani problemi u radu Elektroprijenosa BiH čije funkcioniranje već duže vrijeme opterećuju kako neslaganja članova Uprave tako i Upravnog odbora Kompanije o svim ključnim pitanjima. Zabrinutost ovakvim stanjem i hitnost njegovog prevazilaženja, Državna regulatorna komisija je u više navrata iskazivala i entitetskim vladama – vlasnicima, odnosno članovima Skupštine akcionara/dioničara Elektroprijenosa BiH.

DERK ponovo izražava uvjerenje da će dosadašnji problemi u radu Elektroprijenosa BiH biti otklonjeni.

3.5 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema

Elektroenergetski sistem BiH je u toku cijele godine radio stabilno. Svim korisnicima sistema je omogućen optimalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Proizvođačima je omogućena puna realizacija planiranog bilansa proizvodnje, a

trgovcima električnom energijom, sa odobrenom licencom, omogućene su sve transakcije.

Period od marta do maja 2010. godine karakterizira pojava visokih napona u 220 i 400 kV mreži. Naponi su regulirani promjenom prijenosnog odnosa mrežnih transformatora, promjenom radnih režima pojedinih elektrana, a čak i isključenjima dalekovoda (19 isključenja u periodu od 27. marta do 2. maja 2010. godine).

U testni rad puštena je hidroelektrana Mostarsko Blato sa instaliranom snagom 2×30 MW, priključena na 110 kV mrežu između TS Mostar 4 i TS Mostar 5. U prijenosnoj mreži nije bilo novih objekata (dalekovoda ili trafostanica).

Cijela godina se odlikovala povoljnim hidrološkim prilikama i povećanom proizvodnjom u hidroelektranama. Ekstremno veliki dotoci u novembru i decembru uzrokovali su poplave u svim riječnim slivovima u BiH. Agencija za vodno područje Jadranskog mora, Mostar 29. novembra 2010. godine zabranila je rad PHE Čapljina, što je značajno smanjilo tercijarnu rezervu u elektroenergetskom sistemu BiH.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tokom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tokom godine

ENS (eng. Energy Not Supplied) – neisporučena električna energija

Kvalitet rada elektroenergetskog sistema DERK prati i analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sistema, koji se iskazuju pokazateljima kontinuiteta napajanja potrošača: SAIFI, SAIDI i ENS.

Pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosovim objektima, koji su za posljedicu imali prekid snabdijevanja kupaca direktno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

U tabelama 1 i 2 prezentirani su pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI za prethodne tri godine. Tabela 1 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 2 i zastoje SN odvoda u Elektroprijenosovim trafo stanicama uzrokovanih dešavanjima u distributivnoj mreži.

Prekidi u isporuci se dijele na kratkotrajne čije je trajanje manje od tri minute i dugotrajne čije je trajanje tri minute i duže. Dugotrajni prekidi obuhvataju planirane (najavljene) i neplanirane (nenajavljene) prekide.

Pokazatelji su znatno nepovoljniji u tabeli 2, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

Tabela 1: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

		2008	2009	2010
SAIFI	Planirani zastoji	1,89	2,06	2,49
	Neplanirani zastoji	1,73	1,00	1,58
	<i>Ukupno</i>	3,62	3,06	4,08
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	324,46	213,07	503,58
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	77,14	94,17	103,03
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	401,59	307,24	606,60

Tabela 2: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade SN odvoda uzrokovanih zastojima u distributivnoj mreži

		2008	2009	2010
SAIFI	Planirani zastoji	7,08	6,16	6,18
	Neplanirani zastoji	10,04	11,85	11,99
	<i>Ukupno</i>	17,12	18,01	18,17
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	533,78	810,02	847,61
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	742,87	661,66	877,17
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.276,74	1.471,68	1.724,78

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji (ENS) usljed neplaniranih prekida snabdijevanja (ENS_{nepl}), kao i neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u EES BiH za 2008., 2009. i 2010. godinu dati su u tabeli 3.

Nezavisno od Elektroprijenosa BiH, slične indekse na distributivnom nivou, odnosno na naponskim nivoima 35, 20 i 10 kV, prikupljaju sve kompanije koje obavljaju djelatnost distribucije električne energije.

Vrijednosti pokazatelja (indikatora) SAIDI za pojedine licencirane subjekte u djelatnosti distribucije električne energije u 2009. i 2010. godini u minutama po krajnjem kupcu date su u tabeli 4.

Tabela 3. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2008		2009		2010	
	<i>MWh</i>	<i>min</i>	<i>MWh</i>	<i>min</i>	<i>MWh</i>	<i>min</i>
ENS_{nepl}	1.526,60	17,642	1.570,86	17,683	1.340,79	22,865
ENS_{pl}	2.991,66	40,241	2.252,23	35,225	2.042,28	33,842
<i>Ukupno</i>	4.518,26	57,883	3.823,09	52,908	3.383,07	56,707

Tabela 4. SAIDI pokazatelji za distributivnu mrežu

(min/kupcu)

Distributer	2009			2010		
	planirani zastoji	neplanirani zastoji	Ukupno	planirani zastoji	neplanirani zastoji	Ukupno
Elektrokrajina	914	1.302	2.216	1.054	1.935	2.989
Elektro Bijeljina	1.096	2.034	3.130	881	1.792	2.673
Elektro Doboj	322	320	642	344	447	791
Elektrodistribucija Pale	462	3.364	3.826	820	1537	2.357
Elektro Hercegovina	510	1.437	1.947	486	1590	2.076
Elektroprivreda HZHB	577	644	1.221	735	586	1.320
Elektroprivreda BiH	806	634	1.440	673	452	1.125
Komunalno Brčko				1.486	1.777	3.263

3.6 Postupci odobrenja tarifa

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je, u okviru svojih nadležnosti definiranih zakonom, na sjednici održanoj 24. novembra 2009. godine, donijela zaključak o pokretanju postupka u kojem će odrediti tarife za usluge prijenosa električne energije.

Elektroprijenos BiH je dostavio potrebnu dokumentaciju u okviru koje je predočio svoje zahtjeve za prihode i rashode, kao i troškove, koje namjerava zaračunavati po tarifama za svoje usluge. U skladu sa Zakonom o osnivanju Kompanije za prijenos električne energije u BiH, kompanija je dužna dokazati da predložene tarife ispunjavaju zahtjeve iz pravila i propisa regulatora.

Elektroprijenos BiH je planirao potreban prihod za 2010. godinu u iznosu od 141.397.773 KM što u odnosu na planiranu električnu energiju na mreži prijenosa (13.048.051.591 kWh) daje prosječnu tarifu za usluge prijenosa u iznosu od 1,084 f/kWh.

Tarifni zahtjev je rješavan u skladu sa kriterijima navedenim u Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge.

DERK je u razmatranju zahtjeva poštovao osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je 3. februara 2010. godine i bila je otvorena za javnost. Učešće u diskusiji imala su ovlaštena lica kao predstavnici umješača kojima je ranije dodijeljen ovakav status od strane DERK-a.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, na sjednici održanoj 27. aprila 2010. godine, donijela je odluku o odobrenom prihodu za 2010. godinu i visini tarife za usluge prijenosa električne energije.

Imajući u vidu sveukupno stanje u Bosni i Hercegovini, kao i svjetsku ekonomsku krizu čiji efekti imaju utjecaj na poslovnu klimu i ekonomsku situaciju u zemlji i u 2010. godini, Komisija je procijenila da nisu stečeni realni uvjeti za povećanje prijenosne mrežarine i troška usluga prijenosa električne energije u odnosu na protekli period, te prosječnu prijenosnu tarifu za usluge prijenosa ograničila na dostignutom nivou od 0,870 feninga/kWh. Kupci u Bosni i Hercegovini koji preuzimaju električnu energiju sa mreže prijenosa plaćaju dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju u iznosu od 0,566 feninga/kWh i dio koji se odnosi na snagu u iznosu od 1,478 KM/kW.

Tarife za rad NOS-a i pomoćne usluge

Nezavisni operator sistema u BiH je u oktobru 2009. godine podnio tarifni zahtjev za odobrenje tarifa koje bi mu omogućile pozitivno poslovanje u 2010. godini. Prema propisanoj proceduri, tarifni zahtjev je podnjet na utvrđenim obrascima koji omogućavaju jasan i transparentan strukturalni prikaz ekonomskih i energetske veličina na osnovu kojih se određuju tarife.

Zahtjev NOS-a BiH je rješavan provođenjem postupka formalne rasprave koji omogućava aktivno i transparentno učestvovanje javnosti kao i trećih zainteresiranih lica (umješača) koja mogu dokazati vlastiti interes u postupku određivanja tarifa.

Nakon provedenih predviđenih aktivnosti koje obuhvaćaju detaljnu analizu podataka sadržanih u zahtjevu, kao i iskazanih komentara na održanim raspravama, DERK je koristeći svoje diskreciono pravo da modificira, prihvati ili odbije određene troškovne pozicije odredio ukupan potreban prihod za rad NOS-a BiH u 2010. godini u iznosu od 6.182.071 KM. Na osnovu ovako odobrenog potrebnog prihoda i planiranog obima usluga određena je tarifa za rad NOS BiH u 2010. godini u iznosu od 0,0435 feninga/kWh.

Paralelno sa postupkom utvrđivanja tarifa za rad NOS-a BiH u 2010. godini vođen je i postupak za određivanje tarifa za pomoćne usluge koji je također bio predmet formalne rasprave.

Pomoćne usluge predstavljaju iznimno složen i važan faktor kojim se osigurava siguran rad elektoenergetskog sistema. U proteklom periodu, funkcioniranje sistema pomoćnih usluga u praksi nailazilo je na niz poteškoća koja su odraz složenih i neuređenih odnosa između ključnih subjekata u elektroenergetskom sektoru. Također su i druge okolnosti dovodile do neefikasnosti sistema pomoćnih usluga kao što su odsutnost ili nepoštovanje nominacija od strane elektroprivrednih kompanija. Zbog činjenice da sva mjerenja koja su neophodna za tačno utvrđivanje energetske veličine ne postoje ili nisu dostupna, elektroprivrede u BiH su u više navrata osporavale mjesečne obračune koje izrađuje NOS BiH.

NOS BiH je u skladu sa postojećim pravilima kojim se definira rad sistema odredio potrebne obime za usluge sekundarne i tercijarne regulacije. Elektroprivrede su u svojim nominacijama ponudile veći obim usluga od potrebnog iznosa. Kako bi izbjegao nepotrebno povećanje troškova u sistemu, DERK se odlučio da za ove dvije usluge prihvati nominacije do potrebnog iznosa.

Sagledavaši sve specifičnosti te komentare i primjedbe izrečene tokom postupka kao i ukupno stanje i odnose u elektroenergetskom sektoru u Bosni i Hercegovini, DERK je zaključio da nije realno niti moguće uvođenje novih elemenata u model pomoćnih usluga (energija u sekundarnoj regulaciji, negativna sekundarna i tercijarna regulacija i penaliziranje).

Određujući tarife za svaku pomoćnu uslugu pojedinačno, Državna regulatorna komisija je svojom odlukom jasno iskazala obaveze svih subjekata u cilju stvaranja uvjeta za unapređenje sistema pomoćnih usluga.

Tarife za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH

Izmjenama odgovarajućih zakona u 2009. i krajem 2010. godine nadležnost Državne regulatorne komisije za električnu energiju proširena je na djelatnosti proizvodnje, distribucije i snabdijevanja kupaca električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine.

Krajem 2010. godine DERK je pristupio izradi nacрта pravila o proceduri za izdavanje privremenih licenci za obavljanje ovih djelatnosti i načinu utvrđivanja privremenih tarifa za korisnike distributivnog sistema i tarifa za nekvalificirane kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH. Ova pravila omogućit će izdavanje privremene licence Javnom preduzeću za komunalne djelatnosti "Komunalno Brčko", te donošenje privremenih tarifnih stavova za kupce električne energije, čime će se regulatorna praksa uvesti i u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Završetak ovih aktivnosti planiran je za januar 2011. godine.

3.7 Tržište električne energije

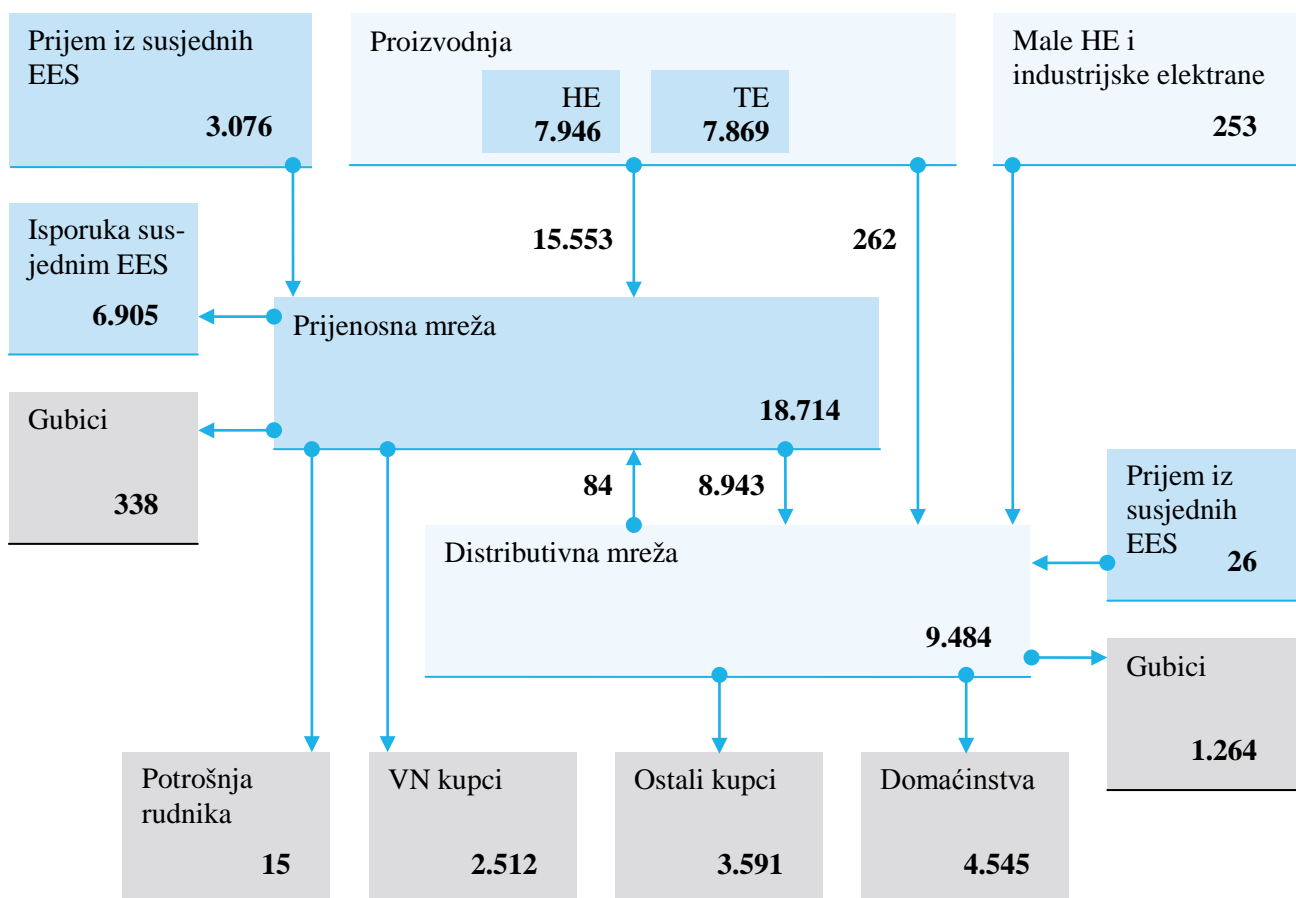
Energetski pokazatelji

Godina 2010. bila je godina rekordnih pokazatelja – na slici 5 dat je pregled najvažnijih bilansnih veličina.

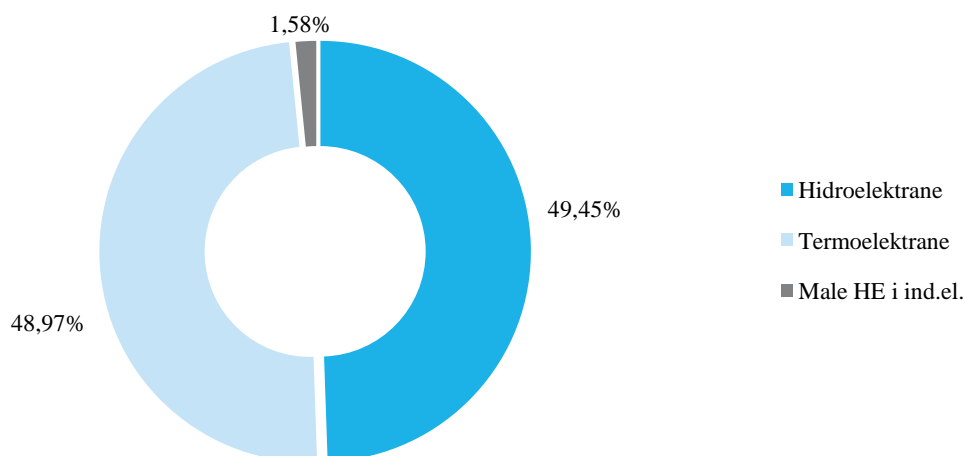
Ostvarena je najveća historijska proizvodnja električne energije od 16.068 GWh. Od toga proizvodnja hidroelektrana iznosila je 7.946 GWh, što je također historijski maksimum, a proizvodnja termoelektrana 7.869 GWh. Pored toga u malim hidroelektranama i industrijskim elektranama proizvedeno je 253 GWh. Procentualno učešće, odnosno struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2010. godini data je na slici 6.

Povećanje hidroproizvodnje u odnosu na prethodnu godinu iznosilo je 29,2%, što je posljedica izuzetno povoljnih hidroloških prilika, pa je i pored smanjene proizvodnje iz termoelektrana od 4,4%, ukupna proizvodnja električne energije povećana u odnosu na prethodnu godinu 10,3%.

Slika 5. Ostvarene bilansne veličine u 2010. godini (GWh)

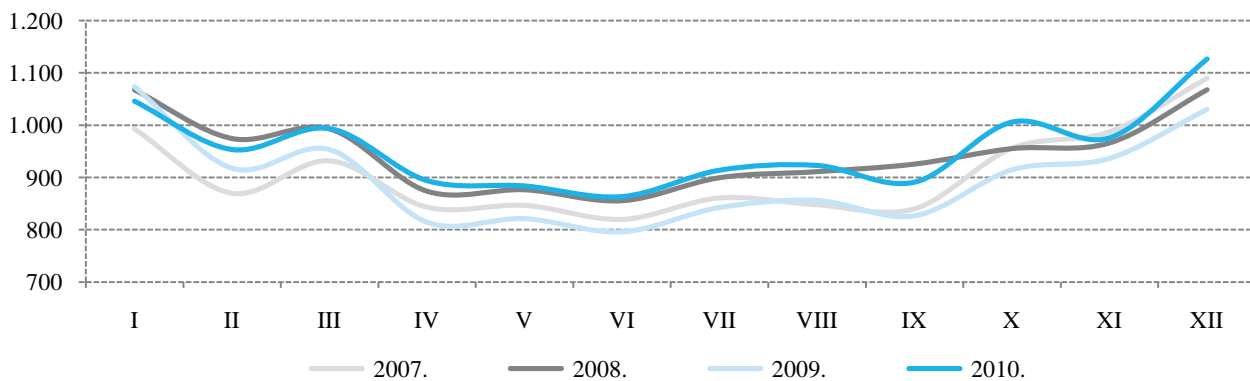
Slika 6. Struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2010. godini

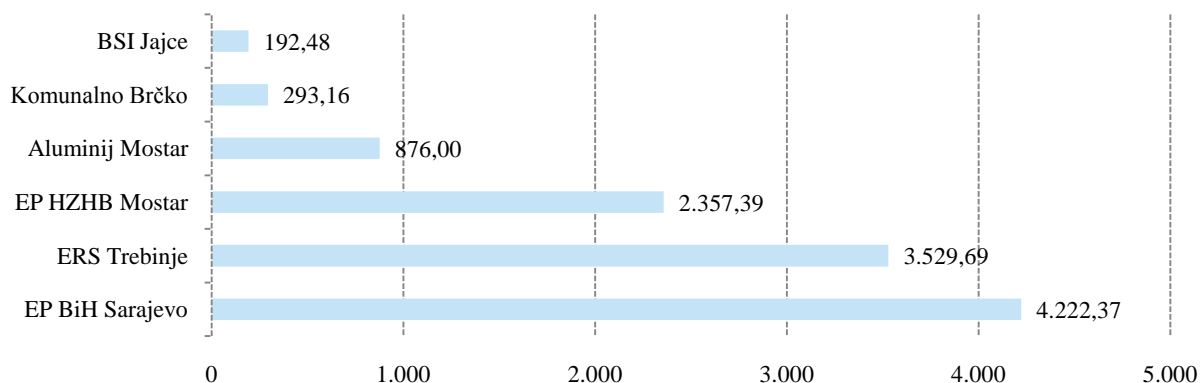
Preuzimanje električne energije sa mreže prijenosa iznosilo je 11.471 GWh i povećano je za 6,4%. Podaci o energiji preuzetoj sa prijenosne mreže prikazani su na slici 7, po mjesecima, te na slici 8, po subjektima.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2010. godini iznosilo je 2.173 MW što je također historijski rekord, a zabilježeno je 31.12.2010. godine u 18 sati.

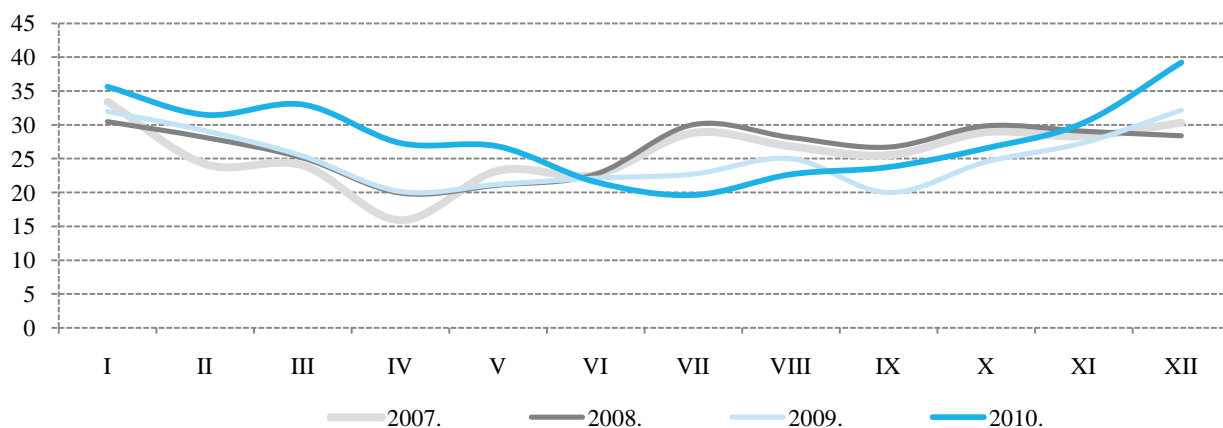
Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2010. godini, po subjektima (GWh)

Slika 9. Mjesečni gubici na mreži prijenosa (GWh)

Zabilježen je pozitivan trend kada su u pitanju gubici električne energije, jer su distributivni gubici iznosili 1.264 GWh ili 13,45% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u poslijeratnom periodu. Prijenosni gubici su bili 338 GWh ili 10,3% veći nego u 2009. godini, što je posljedica povećane proizvodnje, potrošnje i tranzita električne energije u 2010. godini. Podaci o mjesečnim gubicima na mreži prijenosa prikazani su na slici 9.

Tržište električne energije u regiji

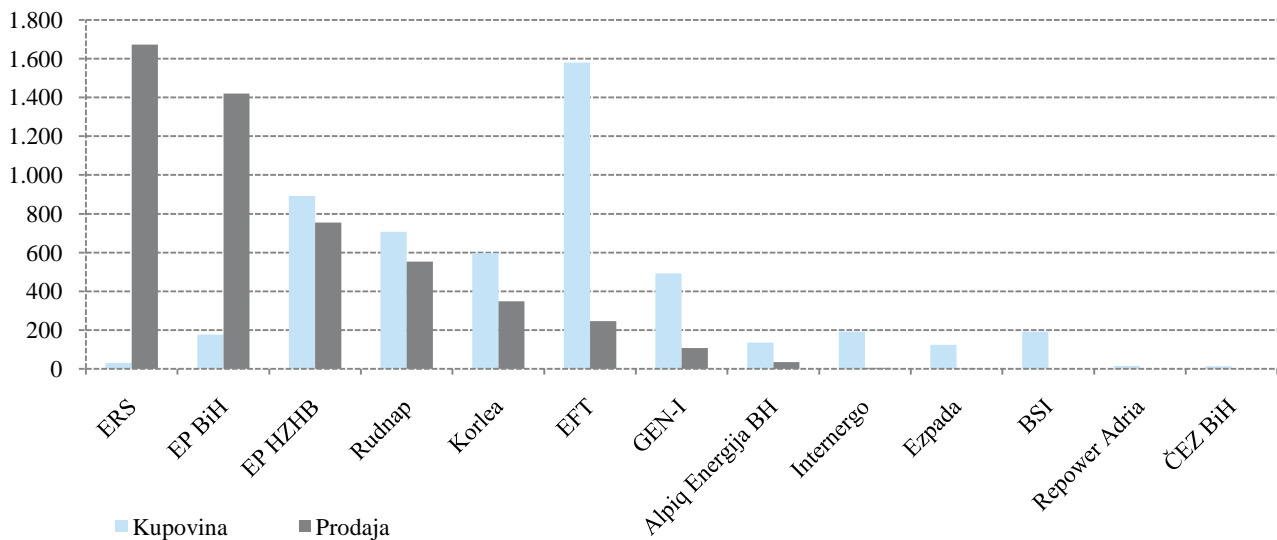
Na regionalnom tržištu 2010. godina bila je godina oporavka, nakon značajnog pada potrošnje električne energije u 2009. godini. Iako se prodaja električne energije oporavila i uglavnom vratila na nivo iz 2008. godine, veleprodajne cijene u regiji nisu pratile taj trend, nego su ostale usidrene na nivou iz 2009. godine, oko iznosa od 40 €/MWh. Tek pred kraj godine primjećen je lagani rast do nivoa od 50 €/MWh. Iako je izvoz od 4.898 GWh bio najveći do sada, zbog niske izvozne cijene finansijski rezultati bili su slabiji nego u 2009. godini.

Tržište električne energije u BiH

Potrošnja električne energije u BiH je također bila rekordna. Ukupna potrošnja iznosila je 12.266 GWh što predstavlja povećanje od 5,8% u odnosu na prethodnu godinu. Od toga kupci na 110 kV mreži preuzeli su 2.512 GWh, što je 18,6% više nego u 2009. godini.

Kupci na distributivnoj mreži su zabilježili povećanje potrošnje za 3,6%, pa je ukupna prodaja kupcima u BiH povećana za 6,8% i iznosila je 10.648 GWh. Pri tome je prosječna prodajna cijena

Slika 10. Pregled trgovanja u BiH po subjektima u 2010. godini (GWh)

tarifnim kupcima iznosila 12,68 feninga/kWh, ili za 0,03% više nego u 2009. godini. Prosječna prodajna cijena za domaćinstva iznosila je 12,37 feninga/kWh što je porast od 2,7% u odnosu na prethodnu godinu.

Poslovni rezultati kompanija u sektoru su znatno slabiji, nego u 2009. godini koja je godina najboljeg poslovanja elektroenergetskog sektora da sada. Gledajući u cjelini poslovni rezultat je bio pozitivan na nivou oko 50 mil. KM, s tim što su najbolje finansijske rezultate ostvarili Elektroprijenos BiH i Elektroprivreda HZHB, dok su određene kompanije zabilježile i gubitke.

Maloprodajni segment nije zabilježio značajnija dešavanja. Djelatnost snabdjevanja u potpunosti se odvija unutar tri elektroprivredne kompanije koje jedine posjeduju i proizvodne kapacitete. Proces restrukturiranja nije dovršen što im omogućava dominantnu poziciju na maloprodajnom tržištu električne energije.

Svi kupci na srednjem (35, 20 i 10 kV) i niskom naponu (0,4 kV) se snabdjevaju po reguliranim cijenama koje utvrđuju entitetske regulatorne komisije. Registrirana su dva kupca koja su se snabdijevala na tržištu i to Aluminij d.d. Mostar koji je nabavio 876 GWh na tržištu (48,6% od ukupne potrošnje) i BSI d.o.o. Jajce 192,48 GWh (84,4% od ukupne potrošnje). Na taj način na tržištu je nabavljeno 1.068,48 GWh što čini 10,03% ukupno preuzete energije od strane krajnjih kupaca u Bosni i Hercegovini. Kupac BSI Jajce najavio je da će u 2011. godini električnu energiju preuzimati kao tarifni kupac.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sistema Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sistemima omogućava plasman električne energije u zemlje regije koje imaju izražen deficit.

Rekordan izvoz u 2010. godini rezultirao je povećanim brojem prekograničnih trgovačkih transakcija. Ovim transakcijama je obuhvaćen veliki broj trgovaca koji električnu energiju preuzimaju na granici BiH sa susjednim zemljama. Na slici 11 dat je pregled učesnika u prekograničnoj trgovini na svim granicama Bosne i Hercegovine, a u tabeli 5 prikazan je pregled prekograničnih transakcija.

Tokom 2010. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH u iznosu od 2.751 GWh, što je povećanje od 29,6% u odnosu na 2009. godinu. Električnu energiju tranzitiraju međunarodne trgovačke kompanije preko svojih registriranih firmi u BiH. Prihod po osnovu tranzita BiH ostvaruje učešćem u ITC mehanizmu, što je detaljnije opisano u dijelu 3.2. ovog izvještaja.

Uobičajeno najveći izvoz ostvaren je prema Crnoj Gori i Hrvatskoj. Od domaćih subjekata najvećih uvoz je ostvario Aluminij d.d. Mostar, koji je za vlastite potrebe uvezao 876 GWh ili 82,9% ukupnog uvoza u 2010. godini.

Slika 11. Učesnici u prekograničnoj trgovini po granicama

Tabela 5. Prekogranična trgovina po subjektima (MWh)

Licencirani subjekat	Izvoz	Uvoz	Tranzit
EFT	1.350.182	15.856	1.006.156
EP BIH	1.193.137	1.262	0
ERS	648.432	6.234	0
KORLEA	268.045	21.362	65.328
EP HZHB	328.373	2.032	0
GEN-I	384.207	600	231.408
RUDNAP	283.337	130.198	1.188.570
INTERENERGO	188.931	1.450	70.703
EZPADA	123.592	496	158.250
ALPIQ ENERGIJA	100.809	521	13.363
ČEZ BIH	14.124	0	15.920
ALUMINIJ	0	876.000	0
REPOWER ADRIA	14.870	0	1.350
<i>Ukupno</i>	<i>4.898.039</i>	<i>1.056.011</i>	<i>2.751.048</i>

Izvoz i uvoz iz Bosne i Hercegovine prema susjednim zemljama dat je u tabeli 6.

Tabela 6. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući tranzit (MWh)

Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	4.026.952	2.421.868
Srbija	1.848.880	1.022.375
Crna Gora	1.773.255	362.816
<i>Ukupno</i>	<i>7.649.087</i>	<i>3.807.059</i>

3.8 Zaštita kupaca

Zaštita kupaca je značajno pitanje politike regulacije u svim državama u kojima su aktuelni procesi deregulacije i liberalizacije energetskeg sektora. U tu svrhu se, osim drugim državnim organima, i regulatornim tijelima sve više povjerava obaveza da razmatraju i ostvaruju osnovne ciljeve zaštite kupaca, zaštite elektroenergetskih subjekata i okoliša putem transparentnog i nepristrasnog načina rješavanja pitanja iz oblasti regulacije.

Subvencioniranje najugroženijih potrošača energenata u većem dijelu Evrope je opće prihvaćena praksa. Osnovni problemi pri tome su u identificiranju korisnika subvencije, definiranju nivoa subvencioniranja, izvora sredstava i načinu primjene. Izostanak inicijative i koordinacije, kao najveći nedostatak dosadašnjih aktivnosti, nameće logiku da njihovi glavni nosioci ubuduće treba da budu ministarstva nadležna za socijalnu zaštitu, uz

Programi subvencioniranja najugroženijih potrošača energije uspostavljeni su u:

- *Republici Srpskoj (električna energija),*
- *Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, i*
- *Kantonu Sarajevo (tokom zimskih mjeseci).*

podršku drugih nadležnih organa, uključujući regulatorne organe.

U granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, DERK je i tokom 2010. godine djelovao u pravcu zaštite kupaca električne energije a naročito socijalno ugroženih kategorija stanovništva, aktivno se uključujući u sve inicijative institucija na državnom nivou. Predstavnicima DERK-a dali su značajan doprinos u izradi *Socijalnog akcijskog plana za BiH*, djelujući u okviru Radne grupe Ministarstva civilnih poslova BiH, u čijem su sastavu bili i predstavnici resornih ministarstava na državnom i entitetskom nivou, te predstavnici poslodavaca, sindikata i dr. Socijalni akcijski plan za Bosnu i Hercegovinu u vezi s Memorandumom o razumijevanju o socijalnim pitanjima u kontekstu Energetske zajednice, koji su prethodno odobrile vlade, odnosno nadležna ministarstva Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH, konačno je odobren na sjednici Vijeća ministara BiH 25. marta 2010. godine.

3.9 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je tokom 2010. godine razmjenjivao podatke sa velikim brojem državnih institucija (Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH, Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH, Agencija za statistiku BiH i dr.), te pripremao različite informacije za njihove potrebe.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske saraduju i usklađuju djelovanje od svog osnivanja.

Reformu energetskeg sektora u Bosni i Hercegovini i dalje podupire Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), kroz projekat Asistencije regulativi i reformi energetskeg sektora (*REAP*).

Komponente Projekta REAP, koji traje od 2007. do 2011. godine, su: (1) kontinuirana podrška Nezavisnom operatoru sistema u BiH, uključujući daljnji razvoj mrežnih i tržišnih pravila kako se BiH tržište bude integriralo u regionalno i interno tržište EU u skladu sa obavezama iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, (2) praćenje i asistencija u provođenju akcijskih planova, i (3) daljna podrška unifikaciji propisa, uključujući i završetak svih aktivnosti koje se odnose na izradu novog zakona o gasu i potrebne izmjene državnog i entitetskih zakona o električnoj energiji. Krajem 2010. godine u okviru projekta REAP organiziran je niz seminara o otvaranju tržišta.

Izveštaj o energetskom sektoru BiH za 2009. godinu

Državna regulatorna komisija za električnu energiju u Bosni i Hercegovini, u saradnji sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji BiH i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, Ministarstvom energije, rudarstva i industrije Federacije BiH i Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske, pripremila je *Izveštaj o energetskom sektoru BiH* koji pokriva sva pitanja predviđena zajedničkom strukturom za izvještavanje koju su dogovorili članovi Regulatornog odbora Energetske zajednice (ECRB). Ova struktura koristi isti obrazac koji koristi Evropska grupa regulatora električne energije i gasa (ERGEG), sa izmjenama koje zahtijeva okvir Energetske zajednice.

Izveštaj je dostavljen energetskim institucijama u BiH i Sekretarijatu Energetske zajednice radi sveobuhvatnog izvještavanja institucija Energetske zajednice koje vrše energetske regulatori svih ugovornih strana. Izveštaj je objavljen na internet stranici DERK-a, ECRB-a i Energetske zajednice.

Prepreke, preduvjeti i rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH

Regulatorna radna grupa za tržište, koju su formirale tri regulatorne komisije iz BiH, u saradnji sa učesnicima na tržištu uključujući ministarstva, pripremila je dokument *Prepreke, preduvjeti i rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH*.

Bosna i Hercegovina ima obavezu da otvori tržište električne energije, što proistječe i iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice i domaćih zakona. Kraj prijelaznog perioda (1. januar 2012. godine), u kojem kupci koji nisu iz kategorije domaćinstava mogu birati svoj status između tarifnog i kvalificiranog kupca, brzo se približava.

Očekuje se da nosioci energetske politike, Vijeće ministara BiH i vlade entiteta, čim prije daju regulatorima smjernice i podršku u aktivnostima na otvaranju tržišta.

Dokument identificira preduvjete i prepreke za funkcioniranje tržišta, a aktivnosti nosilaca politike neophodne su u slijedećim oblastima: razdvajanje djelatnosti, tarife temeljene na troškovima, deregulacija proizvodnje, programi zaštite ugroženih kupaca i izmjene i dopune Zakona o javnim nabavkama.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i slijedećih osam Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija, Moldavija, Hrvatska, Srbija i UNMIK – Kosovo.²

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Kipar, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Rumunija, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 14 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Gruzija, Norveška, Turska i Ukrajina.

Investicije, ekonomski razvoj, sigurnost snabdijevanja energijom, socijalna sigurnost, solidarnost i uzajamno povjerenje su ključne riječi koje karakteriziraju Energetsku zajednicu, koja postoji kao prvi zajednički institucionalni projekat preduzet od strane zemalja iz jugoistočne Evrope koje nisu članice Evropske unije. Energetska zajednica ima ambicije na tri nivoa: nacionalnom, regionalnom i panevropskom.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Zaključivanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis communautaire*-a (pravnog nasljeđa) EU, koji se odnose na energiju, zaštitu okoliša i konkurenciju. Radi se o implementaciji odgovarajućih direktiva i uredbi EU za oblasti energije i zaštite okoliša (vidjeti tabelu 7).

² Ova lista odražava Ugovorne strane na dan 31. decembar 2011. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. maja 2010. godine. Očekuje se da početkom 2011. godine isti status stekne i Ukrajina, nakon što je Parlament Ukrajine ratificirao Ugovor 15. decembra 2010. godine.

Tabela 7. *Acquis Energetske zajednice*

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice koji se konstantno razvija od 2005. godine, i dalje u svom središtu ima dvije direktive koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa. One su dopunjene propisima o prekograničnoj trgovini, kao i horizontalnim propisima u oblastima zaštite okoliša, konkurencije i obnovljivih izvora energije. U 2007. godini *acquis* je proširen na direktive EU o sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i gasom, a od 2008. godine pojam 'mrežna energija' koji se inicijalno odnosio na električnu energiju i gas uključuje i naftni sektor. 2009. i 2010. *acquis* je dalje proširen direktivama o energetskej efikasnosti (Direktive o energetskej efikasnosti zgrada, energetskeom označavanju, te o energetskej efikasnosti za krajnje korisnike i energetskeim uslugama).

Acquis o električnoj energiji

- Direktiva 2003/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Direktiva 2005/89/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu,
- Uredba 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Acquis o gasu

- Direktiva 2003/55/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa,
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Evropske unije od 26. aprila 2004. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja prirodnim gasom,
- Uredba 1775/2005/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. septembra 2005. godine o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa.

Acquis o životnoj sredini

- Direktiva Vijeća Evropske zajednice 85/337/EEC od 27. juna 1985. godine o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. marta 1997. godine (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003. godine,
- Direktiva 2005/33/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. jula 2005. godine kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. aprila 1999. godine u vezi sa smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima; implementacija do 31. decembra 2011. godine,
- Direktiva 2001/80/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. godine o ograničenju emisije zagađivača vazduha iz velikih termoelektranā (50 MW); implementacija do 31. decembra 2017. godine,
- Član 4(2) Direktive Vijeća Evropske zajednice 79/409/EEC od 2. aprila 1979. godine o zaštiti ptica,
- Nastojanje za pristup Kyoto protokolu i provođenje Direktive 96/61/EC od 24. septembra 1996. godine o prevenciji i kontroli zagađenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o uspostavi Evropske zajednice slijedeće aktivnosti:

- Spriječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Evropske zajednice, posebno člana 86. koje se odnose na javna preduzeća i preduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim energetskeim resursima

- Direktiva 2001/77/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. septembra 2001. godine o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. maja 2003. godine o promociji korištenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu.

Nastavak na slijedećoj stranici ⇨

⇒ Nastavak Tabele 7 sa prethodne stranice

Pored EU *acquis*-a, Ministarsko vijeće je usvojilo nekoliko nezavisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavljanje takozvane '8. regije' u cilju olakšavanje prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti snabdijevanja.

Pokazatelj daljeg razvoja *acquis*-a Energetske zajednice su preporuke Ministarskog vijeća iz 2010. godine kojima su Ugovorne strane pozvane da provedu nove propise Evropske unije o internom energetsom tržištu koji sačinjavaju takozvani 'Treći paket' i Direktivu 2009/28/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora, koja dopunjuje i zamjenjuje Direktive 2001/77/EC i 2003/30/EC.

Treći paket

- Uredba 713/2009/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uspostavljanju Agencije za saradnju energetske regulatora,
- Uredba 714/2009/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koja zamjenjuje Uredba 1228/2003/EC,
- Uredba 715/2009/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gasa, koja zamjenjuje Uredba 1775/2005/EC,
- Direktiva 2009/72/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Direktiva 2009/73/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC.

Napomena: Tekst propisa EU koji se navode u ovoj tabeli dostupan je na internet stranici Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Energetska zajednica je uspostavljena na period od 10 godina, koji ističe u julu 2016. godine i koji može biti produžen jednoglasnom odlukom njenog Ministarskog vijeća.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su slijedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas (Mariborski forum), Socijalni forum, Forum za naftu (sa sjedištem u Beogradu) i Sekretarijat.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

Stalna grupa na visokom nivou (PHLG), koja okuplja više zvaničnike Ugovornih strana i dva predstavnika Evropske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Slika 12. Energetska zajednica

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te jednog predstavnika Evropske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Evropske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, gasu, nafti i socijalnim aspektima, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Sekretarijat Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Evropskom komisijom osigurava neophodnu saradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Sekretarijat je odgovoran za nadgledanje odgovarajuće provedbe obaveza Ugovornih strana i podnosi godišnji izvještaj o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu Sekretarijat djeluje kao ‘čuvar’ Ugovora o uspostavi Energetske zajednice dok Evropska komisija ima ulogu generalnog koordinatora u skladu sa istim Ugovorom.

Iako je Energetska zajednica prvobitno zamišljena kao predpristupni instrument za Evropsku uniju, njeno članstvo je u međuvremenu postalo otvoreno za zemlje u oblasti na koje se odnosi evropska susjedska politika (Moldavija, Ukrajina, Armenija). U svojim dokumentima Evropska unija identificira koncept Energetske zajednice kao ključnu komponentu za jako međunarodno partnerstvo sa susjedima EU.

Nakon četiri godine postojanja, Energetska zajednica je izrasla u zrelu organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za saradnju, međusobnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu saradnju u vezi energetske pitanja.

Interes za Energetsku zajednicu raste širom regije. Prvo proširenje Energetske zajednice je završeno u 2010. godini pristupanjem Moldavije, a uz pristupanje Ukrajine, veličina potencijalnog regionalnog tržišta se skoro utrostručuje (od otprilike 26 miliona stanovnika na oko 73 miliona). Dodatno – pregovori sa Turskom su otvoreni u septembru 2009. godine; Gruzija najavljuje svoje članstvo, a Armenija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa posmatrača. Vidljivo je da se težište Energetske zajednice pomjera ka Istoku.

Učešćem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

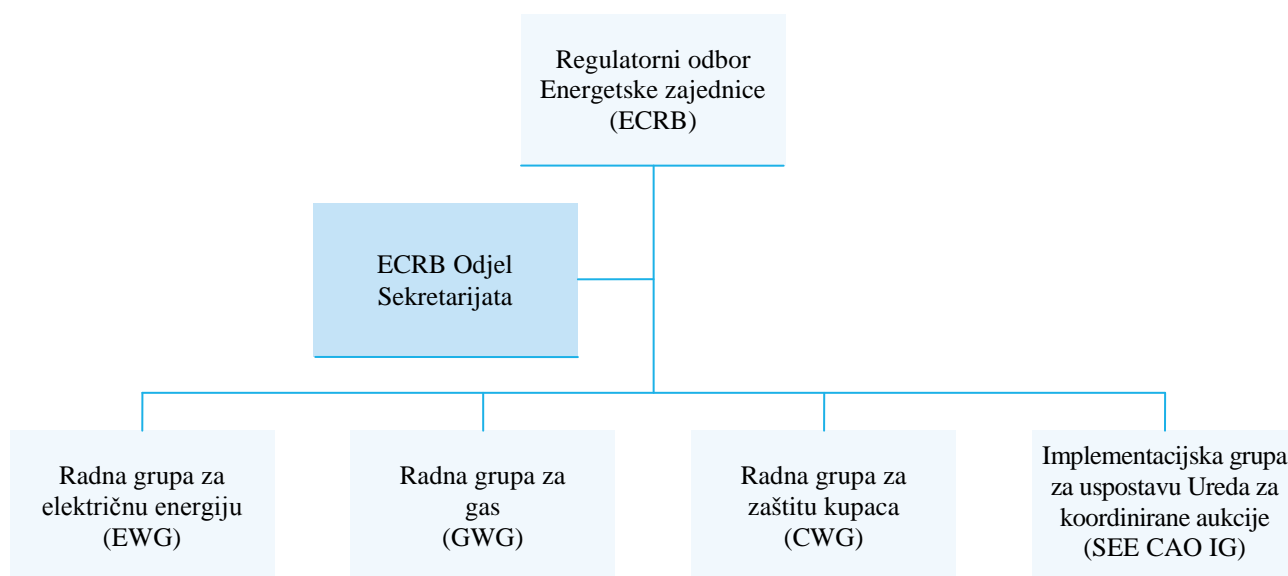
Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

Težište aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici smješteno je ipak u Regulatorni odbor, u kojem Državna regulatorna komisija za električnu energiju predstavlja i zastupa interese Bosne i Hercegovine. Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, izvršena je 11. decembra 2006. godine u Atini. Tokom 2010. godine, Regulatorni odbor održao je tri sastanka.

Predsjednik ECRB-a u 2010. godini bio je Mirsad Salkić, predsjedavajući DERK-a, a afirmaciji Regulatorne komisije doprinosi i mr.sc. Edin Zametica, sekretar, koji od 2007. godine predsjedava Radnom grupom za zaštitu kupaca.

Slika 13. Struktura Regulatornog odbora

Iz strukture Regulatornog odbora (slika 13) evidentno je da ECRB dio svojih aktivnosti organizira kroz više radnih grupa, uz podršku odgovarajućeg odjela Sekretarijata Energetske zajednice.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tokom 2010. godine bila usmjerena na proces uspostavljanja jedinstvenog regionalnog mehanizma alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta, uspostavljanje regionalnog balansnog mehanizma sa osvrtom na harmonizaciju nacionalnih pravnih okvira i balansnih mehanizama, pitanja dizajna i otvaranja regionalnog tržišta putem komentara na radne verzije Studije o otvaranju veleprodajnog tržišta jugoistočne Evrope, uz uvažavanje istovremenog razvoja nacionalnih tržišta električne energije, izradu prijedloga za uspostavljanje harmoniziranog sistema licenciranja u regiji, analizu okvira i mogućnosti za saradnju regulatora sa fokusom na investicijske projekte regionalnog značaja, te pripremu smjernica za nadzor tržišta električne energije.

Operativno organizirajući svoj rad uspostavom nekoliko podgrupa, EWG je pripremila nekoliko vrijednih dokumenata, izvještaja i uporednih analiza, među kojima poseban značaj ima *Pregled nacionalnih balansnih modela, Model za regulatorni nadzor prekograničnih tokova i budućeg Ureda za koordinirane aukcije i Regulatorni instrumenti za promoviranje novih investicija – Procjena postojećih mehanizama - Preporuke*.

EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i finansijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnom

i nacionalnom nivou za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Evrope. Domen djelovanja radne grupe zahtijeva širok spektar znanja uključujući tehnička, pravna i finansijska pitanja.

Radna grupa za gas (GWG) posvećena je razvoju tržišta gasa u regiji, koje je manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim gas koristi u ograničenom obimu ili nikako. Trenutno postoji veliki broj projekata koji imaju cilj da razviju tržište gasa u regiji. Radna grupa je tokom 2010. godine nastavila aktivnosti na pripremi jedinstvenog regulatornog pristupa u razvoju Gasnog prstena Energetske zajednice, koji će doprinijeti sigurnosti snabdijevanja i daljoj gasifikaciji u jugoistočnoj Evropi.

Radna grupa je dio svojih aktivnosti usmjerila na izradu izvještaja o modelima gasnog tržišta u Energetskoj zajednici i njihovoj usklađenosti sa Uredbom 1775/2005/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. septembra 2005. godina o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa. Pored toga, GWG je pripremila Izvještaj o reguliranju transporta prirodnog gasa u Energetskoj zajednici.

Radna grupa za zaštitu kupaca (CWG) je i u 2010. godini prije svega bila posvećena razvoju mehanizama za zaštitu kupaca u procesu liberalizacije tržišta energije, uključujući poboljšanje učešća predstavnika kupaca u regulatornom procesu.

Nastavljajući aktivnosti započete u prethodnoj godini, u okviru rada CWG-a realizirana je *Studija o tarifama i kvalitetu distribucije gasa u Energetskoj zajednici, kao i Projekat pomoći regulatorima u uvođenju i poboljšavanju reguliranja kvaliteta u Energetskoj zajednici*. Pored toga, CWG je pripremila više dokumenata koji se odnose na stanje u Energetskoj zajednici uključujući *Pregled uvođenja inteligentnih brojila za električnu energiju, Izvještaj o cijenama električne energije i tarifama u periodu 2008 – 2009. i Analizu prakse izdavanja računa za električnu energiju*. Rezultati rada CWG redovno se predstavljaju na Socijalnom forumu, te forumima za električnu energiju i gas.

U narednom periodu Radna grupa planira nastaviti aktivnosti na zaštiti ugroženih kategorija kupaca, na analiziranju problematike rješavanja žalbi kupaca, načina izdavanja računa za gas, uvođenju inteligentnih brojila, a sve uz punu posvećenost načinima poboljšanja kvaliteta snabdijevanja.

Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO IG). Povećani obim trgovine koji je ostvaren kao posljedica liberalizacije elektroenergetskih tržišta došao je do tačke u kojoj limitirajući prekogranični prijenosni kapaciteti postaju prepreka za dalje povećanje obima prekogranične trgovine električnom energijom. Koordinirane aukcije prekograničnih prijenosnih kapaciteta predstavljaju korak dalje u nastojanju da se u što većem obimu iskoriste postojeće konekcije između nacionalnih elektroenergetskih sistema, tj. da se maksimizira stepen njihovog korištenja. Da bi se ovaj cilj ostvario formirana je Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO IG) koja se sastoji od predstavnika regulatornih tijela i operatora prijenosnih sistema. Ovakav sastav uvažava činjenicu da je za tretman problematike koordiniranih aukcija neophodna kontinuirana i tijesna saradnja između operatora sistema i regulatora u regiji.

Prema prvobitnom Akcijskom planu početak rada Ureda se očekivao početkom 2009. godine. Međutim, zbog niza otvorenih pitanja koja uključuju način raspodjele prihoda i definiranje granica regije koje će Ured pokrivati, postojanja pravnih prepreka u nacionalnim zakonodavstvima zemalja učesnica, te izbora lokacije samog Ureda, njegova uspostava prolongirana je za 2011. godinu. Prolongirane su također i ostale aktivnosti koje su bile planirane prvobitnim akcijskim planom, ali se u 2011. godini očekuje nastavak aktivnosti, s obzirom da je određeno da će sjedište Ureda biti u Podgorici i da je većina operatora prijenosnog sistema zemalja u regiji (među njima i NOS BiH) potpisala Sporazum o uspostavi projektnog tima Ureda i njegovom finansiranju.

4.2 Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetske regulatora (*Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju centralne i istočne Evrope i novih nezavisnih država u regiji. ERRA ima 24 punopravna člana, kao i četiri pridružena člana iz regije. U radu ERRA-e djeluje i pet dodatnih pridruženih članova van regije, od kojih se ističe Nacionalna asocijacija regulatornih komisija SAD (*National Association of Regulatory Utility Commissioners*).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskom iskustvu u reguliranju energetske djelatnosti.

Slika 14. Članstvo u ERRA-i

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravan član ERRA-e od 19. maja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini održanoj u maju 2010. godine, kao pridruženi članovi ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije FERK i RERS.

Predstavnici DERK-a aktivno učestvuju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju, u kojem je Saša Ščekić, rukovodilac Sektora za licence i tehničke poslove u DERK-u izabran za predsjedavajućeg komiteta, te Radna grupa za pravnu regulativu.

U septembru 2010. godine prvi put je organiziran zajednički sastanak Stalnog komiteta za licence i konkurenciju i Radne grupe za pravnu regulativu u Bosni i Hercegovini. Suorganizator skupa više od 50 predstavnika regulatornih tijela koje okuplja ERRA bio je DERK, a podršku skupu dale su sve tri elektroprivrede u BiH.

Kao najvažnije teme obrađivane u 2010. godini izdvajaju se ekonomska kriza i tržišta energije (smanjenje potražnje, nove investicije, regulacija tarifa), procjena efikasnosti distributivnih kompanija, struktura tržišta u zemljama ERRA, poticaji za proizvodnju električne energije koristeći alternativne (obnovljive) energetske resurse, harmonizacija procedura licenciranja, nadzor tržišta i regulatorna kontrola, regulatorni aspekti inteligentnog mjerenja, energetska efikasnost, komercijalni gubici i nenaplaćena potraživanja, alokacija troškova i profita kod elektrana sa kombiniranim ciklusom, poticajne tarife,

balansni ugovori, regulacija naspram konkurencije na tržištima energije, odnos regulatora i drugih tijela u obezbjeđenju konkurencije u energetsom sektoru, regulatorne implikacije trećeg energetskeg paketa EU, nezavisnost regulatornog tijela i uzajamni odnos sa državnim vlastima, regulatorno-pravni aspekti klimatskih promjena, državno naspram privatnog vlasništva u energetsom sektoru.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, pružanjem relevantnih informacija o energetsom sektoru Bosne i Hercegovine, posebno u regulatornoj praksi, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu, koju je stekla članstvom u ERRA-i.

4.3 Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG

Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa – MEDREG, koja je osnovana kao radna grupa u maju 2006, danas je neprofitno udruženje koje je u skladu sa italijanskim zakonom uspostavljeno u Rimu 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz: Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Kipra, Libanona, Libije, Malte, Maroka, Palestine, Portugala, Slovenije, Sirije, Španije, Tunisa i Turske.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri *ad hoc* grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjedava Francuska), (2) za električnu energiju (kojom predsjedava Egipat), (3) za gas (kojom od 2010. godine predsjedava Turska) i (4) za okoliš, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost (kojom predsjedava Španija). *Ad hoc* grupe se sastaju najmanje dva puta godišnje.

MEDREG ima podršku Italijanske vlade, REMEP-a (Evromediteranska energetska platforma iz Rima), Evropske komisije i CEER-a (Vijeće evropskih energetskeg regulatora). Posebno je predviđena jaka institucionalna saradnja između MEDREG-a i REMEP-a koji pruža i logističku podršku. MEDREG je sufinansiran od strane Evropske unije u cilju promoviranja jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira, kao i omogućavanja investiranja, razvoja infrastrukture i interkonekcija, efikasnosti i integracije energetskeg tržišta koji su bazirani na sigurnim, ekonomičnim i ekološki održivim energetskeg sistemima u Mediteranskom bazenu. Osim toga, MEDREG omogućava saradnju, razmjenu informacija i uzajamnu pomoć regulatornih komisija iz zemalja EU i

Mediterrana, osiguravajući maksimalne koristi za potrošače energije u obje regije.

Ministarska deklaracija koja je potpisana na Kipru u decembru 2007. godine od strane ministara evro-mediteranskih zemalja potvrdila je jedinstvenu i stratešku ulogu MEDREG-a u uspostavljanju i jačanju saradnje između energetske regulatora, jačanju transparentnosti, unapređivanju zajedničkog znanja i davanju doprinosa harmonizaciji regulatornog okvira na evro-mediteranskom energetske tržištu.

Za razliku od redovnog učestvovanja na sastancima Generalne skupštine, predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju u *ad hoc* grupama nisu u mogućnosti da prisustvuju i sastancima radnih grupa ali aktivno provode njihove programe rada pripremajući i dajući tražene informacije i komentare na nacрте dokumenata.

Na sastancima Generalne skupštine u 2010. godini, MEDREG je potvrdio da mu je jedan od glavnih ciljeva razvoj i usklađivanje regulatornog okvira koji je u funkciji novih investicija u energetske infrastrukturu i integracija regionalnog tržišta. Posebna pažnja je posvećena sve većoj važnosti MEDREG-ovih vanjskih odnosa. U tom kontekstu, Škola regulacije u Firenci je predstavila projekat za novu MEDREG-ovu internet stranicu čiji je cilj omogućavanje rada između članova i jačanje efikasnosti vanjske komunikacije, koji je rađen uz podršku ENPI (*European Neighborhood and Partnership Instrument*) Informacijskog centra kojeg finansira EU.

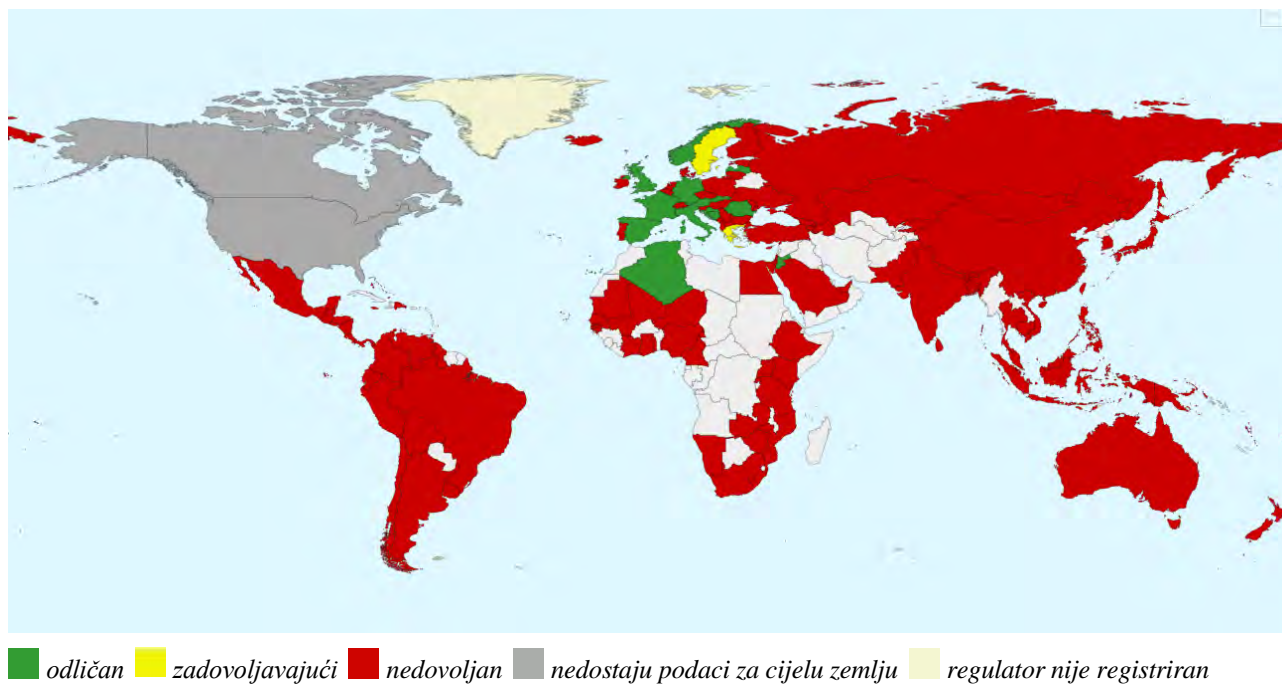
MEDREG je aktivno uključen i u aktivnosti ICER-a (Međunarodne konfederacije energetske regulatora), naročito u rad ICER-ove Virtuelne radne grupe 1 posvećene sigurnosti snabdijevanja, kojom predsjedava MEDREG a čiji rad koordinira italijanski regulator (AEEG). Ova Radna grupa priprema izvještaj o ulozi energetske regulatora u garantiranju pouzdanosti i sigurnosti snabdijevanja, u čemu je i osoblje DERK-a dalo svoj doprinos dostavljanjem traženih podataka.

4.4 Međunarodna mreža energetske regulatora – IERN

Međunarodna mreža energetske regulatora (*International Energy Regulation Network – IERN*) je internet platforma koja je uspostavljena 2003. godine od strane Drugog Svjetskog energetske regulatornog foruma (WFER). Cilj IERN-a je omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog gasa, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika. IERN vodi Škola regulacije u Firenci uz blisku saradnju sa Vijećem evropske energetske regulatora (CEER).

Slika 15. Kvalitet dostave podataka IERN-u

IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmijeniti informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je da postane ne samo subjekat za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

IERN okuplja 314 regulatornih tijela koja su ujedno i članovi regionalnih regulatornih asocijacija.

Da bi se garantirao kvalitet podataka koji se mogu naći na internet stranici, glavna regionalna udruženja regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i više međunarodnih institucija pružaju podršku IERN-u. DERK je direktno učestvovalo u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetske sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

IERN trenutno unapređuje *on-line* upitnik čiji je cilj davanje informacija o reguliranju električne energije, naročito o obimu aktivnosti regulatornih tijela uključujući prijenos, distribuciju, proizvodnju, veleprodaju, maloprodaju itd. U 2010. osoblje DERK-a je aktivno učestvovalo u davanju traženih podataka omogućavajući da relevantne informacije koju osigurava ova platforma budu dostupne zainteresiranim korisnicima na blagovremen i efikasan način.

4.5 Novi propisi Evropske unije o internom energetsom tržištu

I 2010. godina u Evropskoj uniji i okruženju bila je u znaku novih propisa o internom energetsom tržištu – tzv. Trećeg paketa energetske legislative od kojeg se očekuje da ojača energetske tržište, pruži veću zaštitu potrošačima i korist od najnižih mogućih cijena energije, dok se energetske kompanijama nudi prilika za konkurentnost pod jednakim uvjetima.

Glavni cilj zakonodavnog paketa je da se uspostavi regulatorni okvir koji je potreban da se otvaranje tržišta u potpunosti provede. Cilj propisa je da se:

- Obezbjedi efikasniji regulatorni nadzor od strane istinski nezavisnih i kompetentnih nacionalnih energetske regulatora. Određenim prekograničnim pitanjima će se baviti EU Agencija za saradnju energetske regulatora (ACER).
- Poveća prekogranična saradnja i investiranje djelovanjem nove Evropske mreže operatora prijenosnog sistema (ENTSO). Mrežni operatori će morati da razviju zajedničke komercijalne i tehničke kodekse i sigurnosne standarde kao i da koordiniraju potrebne investicije na nivou EU.
- Poveća solidarnost. Približavanjem nacionalnih tržišta, države članice EU će biti bolje pripremljene za uzajamnu pomoć u slučaju ugrožavanja sigurnosti snabdijevanja energijom.
- Stvaranje ravnopravnih uvjeta za konkurenciju kroz efikasno razdvajanje proizvodnje i trgovine energije od prijenosa energije. Ovo se radi da bi se izbjeglo da kompanije koje su uključene i u proizvodnju i u prijenos energije iskoriste svoj privilegirani položaj u prijenosu da bi blokirale pristup prijenosnim mrežama drugim snabdijevačima. Razdvajanje snabdijevanja od prijenosne djelatnosti integriranih preduzeća će poslužiti da bi se eliminirao sukob interesa, unaprijedile mrežne investicije i spriječilo bilo kakvo diskriminatorno ponašanje.
- Poveća transparentnost. Povećanje tržišne transparentnosti o funkcioniranju mreže i snabdijevanju će garantirati jednak pristup informacijama, učiniti određivanje cijena transparentnijim, povećati povjerenje u tržište i pomoći da se izbjegnu manipulacije na tržištu.
- Prava građana stave u centar procesa otvaranja tržišta uz snažne obaveze država članica da se zaštite ugroženi potrošači energije.
- Primijene inteligentni mjerni sistemi uz cilj da se za 80% kupaca instaliraju inteligentna brojila do 2020 godine. Na ovaj način kupcima se omogućava da budu precizno

informirani o svojoj potrošnji i unaprijede energetska efikasnost.

Treći paket, čiji je sadržaj naveden u okviru tabele 7 (u dijelu 4.1 ovog Izvješćaja) objavljen je u Služenom glasniku EU 14. augusta 2009. godine, i stupio je na snagu dvadesetog dana nakon što je objavljen.

Rok za implemetaciju uredbi i transpoziciju direktiva u nacionalno zakonodavstvo je 3. mart 2011. godine. Rok je za godinu dana duži u dijelu koji navodi obaveze o razdvajanju u djelatnosti prijenosa.

Predviđene su tri mogućnosti u vezi povećanih zahtjeva za razdvajanjem operatora prijenosnih sistema:

- vlasničko razdvajanje,
- uspostava nezavisnog operatora sistema, pri čemu vlasništvo nad sredstvima prijenosnog sistema ostaje unutar vertikalno integrirane kompanije, ali tehničko i komercijalno upravljanje tim sredstvima provodi NOS (eng. ISO – *Independent System Operator*),
- uspostava nezavisnog operatora prijenosnog/transportnog sistema (eng. ITO – *Independent Transmission Operator*), što predstavlja funkcionalno razdvajanje, ali s vrlo strogim zahtjevima za nezavisnost u odlučivanju i poslovanju te nezavisnost uprave i osoblja.

Usvajanjem Trećeg paketa jačaju uloge i nadležnosti nacionalnih regulatora, što između ostalog uključuje:

- osiguravanje pravne i funkcionalne nezavisnosti od bilo kojeg javnog ili privatnog tijela, te samostalno odlučivanje (nezavisno o bilo kojem političkom tijelu), uključujući definiranje i raspodjelu godišnjeg budžeta, te ljudskih i finansijskih resursa za samostalno obavljanje djelatnosti,
- utvrđivanje ili odobravanje metodologija i tarifa za mrežne djelatnosti,
- odobravanje investicijskih planova u mrežnim djelatnostima,
- izricanje kazne do 10% godišnjeg ukupnog prihoda ili predlaganja nadležnom sudu da nametne takve kazne firmi koja ne ispunjava svoje obaveze.

Rokom određenim za implementaciju početak će se sa djelovanjem Agencija za saradnju energetskih regulatora (ACER), čije sjedište će biti u Ljubljani.

Uloga ACER-a bit će pomoć regulatornim tijelima pri provođenju regulatornih aktivnosti, uz koordinirani pristup. U njegove će se zadatke ubrajati:

- *davanje mišljenja i preporuka operatorima prijenosnih/transportnih sistema, nacionalnim regulatornim tijelima, Evropskom parlamentu, Vijeću ili Komisiji*
- *donošenje pojedinačnih odluka u specifičnim slučajevima, gdje će to zahtijevati regulatorna tijela pojedinih zemalja*
- *donošenje okvirnih smjernica za razvoj prekogranične trgovine.*

Najvažniji organi ACER-a su Upravni odbor, Odbor regulatora, direktor i Odbor za žalbe.

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK u osnovi finansira iz regulatorne naknade koju plaćaju vlasnici licenci za prijenos električne energije, nezavisnog operatora sistema i međunarodnu trgovinu električnom energijom. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije procijenjene troškove DERK-a, a za eventualnu razliku prihoda nad rashodima se umanjuju obaveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom periodu.

Finansijsko poslovanje DERK-a uglavnom pokriva sljedeća područja:

- nastanak i podmirenje finansijskih obaveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu;
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tokovima;
- redovno praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu;
- analiza i procjena budućih novčanih tokova u okviru tekuće godine, kao osnova za izradu novog finansijskog plana;
- priprema finansijskog plana za narednu godinu;
- unutarnje finansijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka;
- finansijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

Prema obavezama iz zakona po kojem je i osnovan, DERK je dužan svake godine omogućiti reviziju svojih finansijskih izvještaja koji su rezultat svih navedenih aktivnosti s ciljem nezavisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima.

U toku 2010. godine reviziju finansijskih izvještaja DERK-a prethodne godine vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting "REVIK" d.o.o. Sarajevo, sa kojim je zaključen ugovor na osnovu objavljenog javnog poziva za obavljanje usluga revizije.

Obavljena revizija je osim utvrđivanja realnosti finansijskih izvještaja u cjelini, podrazumijevala i istovremenu ocjenu primjenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

Cjelokupno prezentiranje finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, po mišljenju nezavisnog revizora, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem DERK je zadržao najvišu revizijsku ocjenu, kako svojih finansijskih izvještaja, tako i internih

“Po našem mišljenju, finansijski izvještaji prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. decembra 2009. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom toku za godinu koja je tada završila u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (“MSFI”).”
(“REVIK”, 20. april 2010.)

kontrolnih postupaka koji su u ranijem periodu revidirani od strane Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

U tom pravcu nastavljeno je i konstantno poboljšavanje sistema finansijskog upravljanja i unutarnje kontrole koji obezbjeđuju dobro organiziran i efikasan rad uz istovremenu prevenciju ili identifikaciju mogućih grešaka radi zaštite imovine od bilo kakvih gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

Za savjesnost u raspolaganju sredstvima i usklađenost poslovanja s važećim zakonskim propisima DERK je u prethodnim periodima, prilikom razmatranja revizijskog izvještaja Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, javno pohvaljivan od strane oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Vodeći se opredjeljenjem i principima objektivnosti i javnosti u radu i u cilju pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim licima i široj javnosti, DERK svake godine objavljuje revidirane godišnje finansijske izvještaje. Revidirani finansijski izvještaji za 2009. godinu su objavljeni u "Službenom glasniku BiH", broj 50/10 i internet stranici DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2011. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje važećih zakona, odgovarajućih evropskih direktiva i pravila o unutarnjem tržištu električne energije. U tom smislu predstavnici DERK-a će učestvovati u planiranoj reviziji i daljem razvoju pravnog okvira koji se odnosi na elektroenergetski sektor.

DERK će i u 2011. godini sarađivati sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Naročito se ističe važnost ostvarivanja kontinuiteta razmjene informacija i usklađenosti ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koje je nadležno za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH.

Svi dosadašnji modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja nastavit će se i u 2011. godini sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurentcijskim vijećem BiH.

Uvažavajući potrebu za obezbjeđivanjem kvalitetnih i pouzdanih statističkih podataka koji mogu služiti kao osnova za donošenje odluka na raznim nivoima, prije svega u državnim i drugim institucijama, DERK u 2011. godini planira jačanje saradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

Također, DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetsom sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge, te snabdijevanje kupaca električne energije u Brčko Distriktu BiH,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- analiziranje regulatornih pravila i prakse,
- kreiranje regulatornih pravila,
- uređenje jedinstvenog tržišta električne energije,

- jačanje kapaciteta u smislu ispunjavanja međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem prema strukturi ERGEG-a,
- socijalni aspekt u domenu regulatorne prakse,
- praćenje primjene ITC mehanizma i uspostave mehanizma koordiniranih eksplicitnih aukcija kapaciteta,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju NOS BiH i Elektroprijenos BiH,
- praćenje pripreme *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period od 2012. do 2021. godine*, te odobravanje *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za period od 10 godina*, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi,
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas, Radnu grupu za zaštitu kupaca i Implementacijsku grupu za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za pravnu regulativu),
- MEDREG – Mediteranska radna grupa za reguliranje električne energije i prirodnog gasa (uključujući *ad hoc* radne grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetsku efikasnost),
- IERN – Međunarodna mreža energetskih regulatora.

DERK će, također, nastaviti praćenje rada Vijeća evropskih energetskih regulatora (CEER) i Evropske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG), kao i proces uspostave Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER).

Uvažavajući činjenicu da će novi propisi Evropske unije o internom energetskom tržištu (Treći paket) putem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice biti obavezujući i za Bosnu i Hercegovinu, DERK će u narednom periodu dužnu pažnju posvetiti detaljnoj analizi sadržaja i voditi pripremne aktivnosti za implementaciju relevantnih odredbi Trećeg paketa liberalizacije energetskog tržišta EU.

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći na internet stranici www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Veći proizvodni objekti

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	3×60	180
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57,5	115
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15	30
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	280	250

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.524,80
110 kV	3.887,93
110 kV - kablovski vod	31,35

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonekcija
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	22
Ukupno	36

Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	<i>trafostanice</i>
		Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	9	6.090,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	127	4.690,5

Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	<i>transformatori</i>
		Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900
TR 220/x kV	14	2.100
TR 110/x kV	216	5.204

PRILOG B: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

2010. godina (preliminarni podaci)	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	2.094,61	3.246,91	2.604,67		7.946,20
Proizvodnja u termoelektranama	5.012,79	2.856,00			7.868,80
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	182,77	62,11	8,54		253,41
Proizvodnja	7.290,17	6.165,02	2.613,21		16.068,40
Distributivna potrošnja	4.232,92	3.522,19	1.367,75	277,35	9.400,21
Gubici prijenosa					337,95
Veliki kupci	371,43	110,26	2.030,80*		2.512,49
Potrošnja rudnika i pumpanje		12,96	2,21		15,17
Potrošnja	4.604,35	3.645,41	3.400,76	277,35	12.265,82
*Uključujući i 1068,48 GWh koje su Aluminij i BSI nabavili kao kvalificirani kupci					
2009. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.631,23	2.577,36	1.939,82		6.148,41
Proizvodnja u termoelektranama	5.233,60	2.993,02			8.226,63
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	128,39	52,85	5,24		186,47
Proizvodnja	6.993,22	5.623,24	1.945,06		14.561,52
Distributivna potrošnja	4.132,46	3.403,46	1.349,97	272,22	9.158,11
Gubici prijenosa					306,46
Veliki kupci	367,30	120,90	1.630,16*		2.118,37
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,34			14,34
Potrošnja	4.499,76	3.538,70	2.980,13	272,22	11.597,28
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2008. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.478,17	1.931,38	1.355,20		4.764,75
Proizvodnja u termoelektranama	5.749,51	3.094,41			8.843,92
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	112,60	58,70	4,30		175,60
Proizvodnja	7.340,29	5.084,49	1.359,50		13.784,28
Distributivna potrošnja	4.042,65	3.309,06	1.334,09	268,86	8.954,66
Gubici prijenosa					326,50
Veliki kupci	658,42	148,23	2.091,17*		2.897,83
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,15			14,15
Potrošnja	4.701,08	3.471,45	3.425,26	268,86	12.193,15
*Uključujući i 1223,04 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2007. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.120,10	1.780,31	1.124,09		4.024,50
Proizvodnja u termoelektranama	5.365,00	2.607,16			7.972,16
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	107,51	66,94	4,01		178,46
Proizvodnja	6.592,61	4.454,41	1.128,10		12.175,12
Distributivna potrošnja	3.809,38	3.109,09	1.307,60	257,02	8.483,09
Gubici prijenosa					312,00
Veliki kupci	549,36	156,77	2.045,37*		2.751,50
Potrošnja rudnika i pumpanje		45,11	10,86		55,97
Potrošnja	4.358,74	3.310,97	3.363,83	257,02	11.602,56
*Uključujući i 547,78 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2006. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt BiH	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.488,03	2.528,13	1.883,55		5.899,71
Proizvodnja u termoelektranama	4.811,56	2.802,50			7.614,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	101,54	59,86			161,40
Proizvodnja	6.401,13	5.390,49	1.883,55		13.675,17
Distributivna potrošnja	3.722,72	3.061,31	1.279,49	252,60	8.316,12
Gubici prijenosa					311,10
Veliki kupci	542,90	199,50	2.053,79		2.796,19
Potrošnja rudnika i pumpanje		49,08	19,32		68,40
Potrošnja	4.265,62	3.309,89	3.352,60	252,60	11.491,81

PRILOG C: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i područjima elektroprivreda (decembar 2010. godine)

